

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1898. **Andra Kammaren.** N:o 41.

Fredagen den 13 maj.

Kl. 12 på dagen.

§ 1.

Justerades det i kammarens sammanträde den 6 dennes förda protokoll.

§ 2.

Till kammarens afgörande förelåg till en början statsutskottets memorial n:o 105, angående statsregleringen för år 1899.

Punkten 1.

Bifölls.

Punkten 2.

I statsverkspropositionen hade Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen medgifva, att till *arbetareförsäkringsfonden* måtte i riksstaten för år 1899 afsättas ett belopp af 2,000,000 kronor.

Uti särskilda inom Andra Kammaren väckta motioner hade i fråga om afsättande af medel till nämnda fond föreslagits:

af herr *P. O. Lundell m. fl.* i motionen n:o 36:

att Riksdagen måtte förhöja det af Kongl. Maj:t för arbetarepensioneringen å 1899 års riksstat begärda anslag från 2,000,000 till 3,000,000 kronor;

af herr *M. Dahn* i motionen n:o 59 och af herr *T. Zetterstrand m. fl.* i motionen n:o 86:

att Riksdagen måtte till arbetareförsäkringsfonden för år 1899 anslå ett belopp af 4,000,000 kronor;

af herr *H. Pantzarhielm* i motionen n:o 137:

att Riksdagen måtte besluta, att för år 1899 skall till arbetareförsäkringsfonden afsättas ett belopp af 2,600,000 kronor utöfver den af Kongl. Maj:t föreslagna summan;

af herr *A. Hedin m. fl.* i motionen n:o 81:

att Riksdagen måtte besluta, att år 1899 till arbetareförsäkringsfonden skall, utöfver den af Kongl. Maj:t föreslagna summan, afsättas ett belopp af 8,400,000 kronor; samt

af herr *D. Bergström m. fl.* i motionen n:o 152:

att Riksdagen måtte bevilja 20,000,000 kronor, att under åren 1899—1902 afsättas till arbetareförsäkringsfonden, samt deraf i riksstaten för år 1899 afsätta ett belopp af 5,000,000 kronor.

I förevarande punkt hemställde emellertid utskottet under *mom. a) och b)*

a) att Kongl. Maj:ts förevarande framställning måtte på det sätt bifallas, att Riksdagen besluter, att i riksstaten för år 1899 skall till arbetareförsäkringsfonden afsättas ett belopp af 1,400,000 kronor;

b) att ofvan omförmälda, af herrar *P. O. Lundell m. fl., M. Dahn, T. Zetterstrand m. fl., H. Pantzarhielm, A. Hedin m. fl. och D. Bergström m. fl.* väckta motioner måtte anses besvarade genom utskottets under *mom. a)* gjorda hemställan.

Häremot hade reservation anmälts af herr *von Friesen*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag i ämnet.

I fråga härom anförde nu

Herr von Friesen: Herr talman! Man skulle kunna blifva missmodig med afseende på arbetareförsäkringsfrågans lösning, om man endast skulle taga i betraktande hvad som beträffande denna fråga hittills har vid denna riksdag förekommit. Det har ju kommit ånyo ett förslag ifrån Kongl. Maj:t, och det förslaget har blifvit af Riksdagen förkastadt, och förkastadt icke på samma sätt som år 1895, då man oakadt förkastandet pekade något åt framtiden, utan förkastadt på ett sätt, som man kunde tycka innebära, att frågan har kommit i en återvändsgränd, från hvilken det är svårt att föra den fram. Man bör dock besinna, att denna idé, ålderdomsförsäkring för arbetare, är en jemförelsevis ny idé och att det måste dröja någon tid, innan en så storartad idé kan arbeta sig in hos alla, som hafva inflytande på frågans afgörande. Emellertid är det ofta så med nya idéer, att man till att börja med icke kan se dem klart för sig och derfor har en viss förskräckelse för dem, men att så helt plötsligt man får blicken öppen för deras innebörd och blir då lika hängifven för deras realiserande, som man förut varit motståndare dertill. Att intresset för denna fråga numera är synnerligen lifligt åtminstone i denna kammare, det kan man sluta deraf, att icke mindre än 58 ledamöter utaf kammaren hafva väckt motioner angående en större afsättning till arbetareförsäkringsfonden, än af Kongl. Maj:t föreslagits. Detta bevisar ju ett mycket starkt intresse här för frågan. Och vidare är säkert, att om man skulle komma derhän, att Kongl. Maj:t och denna kammare så godt som enhälligt slöte sig kring en lösning af arbetareförsäkringsfrågan, skulle nog motståndet inom Första Kammaren komma att gifva vika.

När man nu ser på detta statsutskottets utlåtande, som ju är

gemensamt ifrån Första och Andra Kammarens ledamöter inom utskottet, så häfves ock i afsevärd mån den misströstan, som man förut kunde vara böjd att hysa. Här föreslår nemligen utskottet — utan annan reservation än för min räkning och jag önskar en än högre afsättning — enhälligt, att 1,400,000 kronor skola afsättas till arbetareförsäkringsfonden och — noga att märka — *den* arbetareförsäkringsfond, till hvilken grunden lades år 1895. Angående denna fond yttrade Riksdagen då följande, hvilket jag ber att få uppläsa, emedan det innehåller en belysning öfver grundvalen för denna fond och öfver hvad man tänkt sig med densamma: "Riksdagen", heter det, "har visserligen icke bifallit ifrågakarande lagförslag, men då Riksdagen beslutat att i skrifvelse till Eders Kongl. Maj:t anhålla, att Eders Kongl. Maj:t behagade taga frågan under förnyad pröfning, samt, efter vidtagande af erforderlig utredning, för Riksdagen framlägga det förslag, Eders Kongl. Maj:t kunde finna påkalladt, samt häraf torde framgå, att omförmälda fråga, om den än för närvarande icke vunnit sin lösning, likväl skall finna en sådan, har Riksdagen ansett det af Eders Kongl. Maj:t föreslagna afsättande af medel för ofvan angifna ändamål icke böra uppskjutas." Denna fond hvilar således alldeles uttryckligen på förvissningen derom, att arbetareförsäkringsfrågan, frågan om åldersförsäkring för arbetare, skall vinna sin lösning. När nu af statsutskottet föreslås afsättande af 1,400,000 kronor till denna fond, så är deraf klart, att utskottets ledamöter och kamrarne, för den händelse de bifalla utskottets förslag, fortfarande hysa den bestämda förvissningen, att denna fråga skall komma att lösas.

I jmförelse med det betydelsefulla häri är visserligen skilnaden mellan mitt yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts proposition och utskottets hemställan utaf jmförelsevis ringa vigt. Det är icke att fästa så stort afseende vid dessa 600,000 kronor, som utgöra skilnaden, om man blott är öfvertygad derom, att Riksdagen fortfarande står på samma ståndpunkt, som den stod på 1895, och således allt fortfarande äsyftar, att frågan skall erhålla en lycklig lösning. Och om Riksdagen antager detta statsutskottets utlåtande, har, såvidt jag kan se, Riksdagen utan tvifvel fortfarande behållit den ståndpunkten. Derfor, som sagdt, är det i sjelfva verket utaf mindre betydelse, om man nu afsätter 1,400,000 kronor eller 2 millioner kronor.

Emellertid är det ju tydligt, att genom att bifalla Kongl. Maj:ts förslag man markerar en starkare förtröstan, än man gör genom bifall till utskottets förslag. Och då Kongl. Maj:t ansett sig kunna utan skada för statsverket afsätta för ändamålet 2 millioner kronor, har det synt mig, att Riksdagen icke borde stå tillbaka för Kongl. Maj:t i detta hänseende, utan ock taga detta samma belopp, 2 millioner kronor.

Utskottet säger visserligen, att denna Kongl. Maj:ts framställning tillkommit med fäst afseende vid den beräkningen, att kostnaderna för arbetareförsäkringen, om den komme till stånd såsom Kongl. Maj:t hade tänkt sig den, skulle första året belöpa sig till 1,927,000 kronor. Men väl att märka är, att dessa 1,927,000 kronor icke skulle utgå under 1899, ty arbetareförsäkringslagen skulle, äfven om den vid inne-

varande riksdag komme till stånd, träda i kraft först från och med år 1900; och således är denna afsättning till fonden icke af Kongl. Maj:t afsedd för bestridande af utgifterna för arbetareförsäkringen under första året af lagens tillämpning. Deri ligger således icke något skäl, hvarför man nu, då arbetareförsäkringslagen har fallit, skulle frångå Kongl. Maj:ts förslag, och man har så mycket mindre skäl till det, som, då Kongl. Maj:t framlade sitt förslag till afsättande af 2 millioner kronor för arbetareförsäkringsfonden, det ännu var för Kongl. Maj:t ovisst, huruvida verkligen något förslag alls om arbetareförsäkring skulle komma att föreläggas 1898 års Riksdag.

Med afseende å statsregleringens uppgörande i detta ögonblick föreligger icke heller något hinder att gå så långt, som Kongl. Maj:t önskat, nemligen till 2 millioner kronor. Ty de 600,000 kronor, som då skulle ytterligare behövas på denna post, kan man mer än väl inbespara på en annan post, nemligen den vi hafva i 10 punkten, anslaget till Gellivare—Ofoten-banan. Der föreslås nemligen, att af de 5,400,000 kronor, som skola för den banan afses för år 1899, en del, nemligen 750,000 kronor, skulle upptagas i riksstaten utom hufvudtitlarne, under det att återstoden 4,650,000 kronor skulle bestridas utaf upplånta medel. ngenting är ju enklare än att nu bestrida hela denna kostnad med upplånta medel, och då har man genast mer än tillräckligt för de 600,000 kronorna till arbetareförsäkringsfonden.

Och skulle man icke vilja det, har man ock en annan utväg för uppnående af samma ändamål. I stället för att till extra amortering af statsskulden förutom det belopp, som på grund af 1889 års Riksdags beslut bör till densamma ingå, anslå 426,994 kronor 5 öre — såsom på sid. 13 i detta betänkande föreslås — kan man anslå för siffrans utjemnande 26,994 kronor och 5 öre; då hade man 400,000 kronor der till arbetareförsäkringsfonden. Återstående 200,000 kronor kan man mycket väl få genom att beräkna den allmänna bevilningen i stället för till 5,600,000 kronor, såsom nu föreslås sid. 17 af detta betänkande, till 5,800,000 kronor. Och att den beräkningen icke är vågsam, det framgår deraf, att år 1894 uppgick den allmänna bevilningen till 5,200,000 kronor, år 1895 till 5,400,000 kronor, år 1896 till 5,700,000 kronor. Redan 1897 kommer den utan tvifvel att överstiga 5,800,000 kronor, och om jag då för 1899 upptar den till 5,800,000 kronor, är detta ingalunda för högt beräknadt. Jag tror således, att icke heller ur statsreglerings synpunkt några bekymmer böra kunna göra sig gällande i fråga om att anslå till arbetareförsäkringsfonden det af Kongl. Maj:t begärda beloppet.

Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition angående afsättande af 2 millioner kronor till arbetareförsäkringsfonden.

Häruti instämde herrar *Nyström, Hammarlund, Pantzarhielm, Elis Nilson, Sjövall, Dahn, Thylander, Persson* i Rinkaby, *Holmgren* i Varnhem, *Göthberg, Persson* i Tällberg, *Eriksson* i Elgered, *Olsson* i

Åsak, *Ericsson* i Vallsta, *Johnsson* i Bollnäs, *Centerwall* och *Nordin* i Sättna.

Vidare anförde:

Herr Pehrson i Törneryd: Herr von Friesen har nyss erinrat om det starka intresse, som denna fråga har, och jag vill icke alls förneka detta. Äfven de, som hafva varit motståndare till det vid denna riksdag framlagda förslag till ordnande af arbetareförsäkring, hysa ett lifligt intresse för att få denna sak ordnad på bästa möjliga vis. Skillnaden mellan dem, som voro *för* förslaget, och dem, som voro *mot* förslaget, synes mig icke bestå i någonting annat än i olika uppfattning angående sjelfva sättet och grunderna, på hvilka man skall ordna denna viktiga fråga. Att en sådan uppfattning har gjort sig gällande inom statsutskottet, synes ock, eftersom utskottet icke har ifrågasatt annat än att fortsätta afsättningen af medel till ifrågavarande fond.

Men om det därför är riktigt att i öfrigt säga såsom herr von Friesen nyss gjorde, deremot tror jag att man kan hafva rätt att inlägga någon reservation. Han ansåg nemligen bland annat, att Kongl. Maj:ts förslag om att afsätta 2 millioner kronor till arbetareförsäkringsfonden för år 1899 var oberoende utaf det i år af Kongl. Maj:t framlagda förslaget till arbetareförsäkring. Jag tror icke, att man kan säga detta utan att hafva förbisett hvad Kongl. Maj:t sjelf i sin proposition vid innevarande års riksdag angående statsverkets tillstånd och behof har uttalat. Jag ber i det afseendet att få erinra kammaren om hvad Kongl. Maj:t har anfört uti finansplanen till samma statsverksproposition; herrarne återfinna det sid. 3, der det heter: "I riksstaten för hvar af åren 1896, 1897 och 1898 har afsatts ett belopp af 1,400,000 kronor, som tillgodoförts den enligt nådigt bref den 15 november 1895 under statskontorets förvaltning ställda arbetareförsäkringsfonden. Enligt hvad jag inhemtat" — det är finansministern, som här talar — "har numera inom civildepartementet utarbetats ett förslag till lag angående försäkring för beredande af pension eller lifränta, hvilket förslag, derest erforderlig ytterligare behandling af detsamma hinner verkställas, torde komma att föreläggas innevarande års Riksdag." Men så yttras vidare: "De kostnader, som antagandet af detta förslag skulle komma att medföra för staten, hafva beräknats för första året till 1,927,000 kronor". Häraf synes det mig vara alldeles tydligt, att hvarför Kongl. Maj:t begärt ett högre belopps afsättning till arbetareförsäkringsfonden denna gång än under de näst föregående tre åren har varit den omständigheten, att Kongl. Maj:t ämnade komma in vid innevarande riksdag med förslag om arbetareförsäkring. Ty det heter ju: "De kostnader, som *antagandet af detta förslag* skulle komma att medföra för staten, hafva beräknats *för första året* till 1,927,000 kronor".

Den förutsättning, hvarpå Kongl. Maj:ts förslag således var bygd med afseende på det belopp, som skulle afsättas till arbetareförsäkringsfonden, var, att Riksdagen skulle antaga förslaget om arbetareförsäkringen. Detta förslag har emellertid, som vi veta, nu förfallit.

Man må väl då kunna säga, att vid sådant förhållande har den anledning, som Kongl. Maj:t haft för att föreslå en förhöjning från 1,400,000 kronor till 2 millioner kronor för afsättningen i fråga, också bortfallit. Ja, man skulle kan hända kunna säga ändå mer, nemligen att vid det förhållande, att detta förslag icke blifvit antaget, det kan ifrågasättas, huruvida någon afsättning alls för denna gång borde göras.

Intill dess att något antagligt förslag framkommit kunde man, synes det mig, på goda skäl ifrågasätta, huruvida någon afsättning till fonden borde utan afbrott försiggå. Emellertid har statsutskottet icke ansett det vara skäl att göra något afbrott, och vi äro väl i alla fall litet hvar öfvertygade om, att på hvad sätt denna viktiga fråga än kommer att slutligen ordnas, så tarfvas nog både de medel, som redan blifvit afsatta till fonden, och de, som nu äro ifrågasatta att dit öfverföras. Det är därför, synes det mig, mycket lämpligt att taga statsutskottets föreliggande förslag. Derigenom åstadkommer man, att man icke gör någon rubbning i hvad som varit praxis under de näst föregående åren med afseende å afsättningsbeloppets storlek. Man anser då, att frågan visserligen för närvarande är hvilande, men dock icke så, att den icke snart nog skulle kunna tagas upp igen; nej, vi äro väl alla förvissade om att så blir förhållandet, och därför vilja vi icke heller afstå från att fortsätta dessa afsättningar till fonden.

Herr von Friesen har antydt utvägar till ändringar i den nu föreslagna statsregleringen, genom hvilka man skulle kunna vinna det af honom åsyftade målet utan att därför behöfva vidtaga några andra jemkningar än mindre sådana. Ja, jag vill icke påstå, att detta skulle vara omöjligt, men jag hemställer till herrarne, huruvida det vore skäl att göra, såsom han föreslagit. När, såsom jag redan förut antydt, det icke ifrågasättes något annat, än att man skall fortfara med afsättningarna till fonden, och man således erkänner både att man vill hålla frågan vid lif och att man motser att man snart har att vänta — om ock på andra grunder — ett nytt förslag till ordnande af arbetareförsäkringsfrågan, så kan jag icke förstå annat, än att man dermed har, så att säga, uppfyllt allan rättfärdighet.

Jag hemställer därför, herr grefve och talman, om bifall till statsutskottets förslag i den föredragna punkten.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Då 1896 års Riksdag skulle behandla frågan om afsättande af medel till arbetareförsäkringsfonden, så inkom statsutskottets utlåtande i ämnet till kamrarna först i sammanhang med memorialet angående statsregleringen. Detta förfaringssätt klandrades mycket skarpt och, som mig synes, med rätta under diskussionen här i kammaren, och det var väl må hända med anledning deraf, som 1897 års statsutskott inlemnade sitt utlåtande i samma ämne till kamrarna så tidigt, att Riksdagen hann att behandla frågan, och att gemensam omröstning hann ega rum, innan memorialet om statsregleringen inlemnades till kamrarna.

Nu har märkvärdigt nog detta års statsutskott vidtagit ett helt annat förfaringssätt och behandlat denna fråga på alldeles samma sätt

som 1896 års statsutskott. Jag skulle nästan vara frestad att beteckna detta förfaringsätt såsom egenmäktigt, och jag kan icke finna annat, än att litet hvar måste instämma deri, att statsutskottet genom detta sitt behandlingssätt i viss mån utöfvat ett tryck på Riksdagens beslutanderätt och förryckt ärendets behandling inom Riksdagen. Jag får därför mot detta statsutskottets formella förfarande inlägga min skarpa och bestämda protest.

Hvad åter angår sjelfva saken, så har jag jemte en hel mängd af kammarens ledamöter i särskilda motioner yrkat, att till arbetareförsäkringsfonden måtte afsättas ett belopp, större, än hvad Kongl. Maj:t föreslagit, och naturligtvis skulle jag också helst se, att till fonden afsattes ett större belopp. Emellertid har jag den vanan att i allmänhet vilja se saker praktiskt, och då jag fullväl inser, att i sakens nuvarande läge det icke kan vara fråga om att genomdriva ett beslut, som mynnar ut i att till fonden afsätta ett större belopp än dessa 2 millioner, så kommer jag naturligtvis att ansluta mig till reservationen, och då jag det gör, så gör jag det dels därför, att jag håller före, att man genom att afsätta detta något större belopp har kraftigare och bestämdare understrukit sin önskan, att denna fråga måtte komma till en på samma gång snar och i möjligaste måtto effektiv lösning, dels äfven därför att man genom ett sådant beslut uttalar sitt ogillande af statsutskottets formella behandling af frågan.

Herr talman, jag yrkar bifall till reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Gethe, Zotterman, Henricson, Aulin, Liljeholm, Hansson* i Solberga, *Söderberg, Jansson* i Saxhyttan, och *Styrlander*.

Herr David Bergström: Herr talman, mina herrar! Liksom jag jemte flere andra kammarledamöter redan i motionsväg framhållit önskvärdheten af en större afsättning till arbetareförsäkringsfonden, än Kongl. Maj:t föreslagit, så får jag ock nu förklara, att jag fortfarande hyser samma mening, och jag skall be att få med några ord bjuda skäl för densamma.

Det är enligt min öfvertygelse endast ett tidsspörsmål, när den arbetareförsäkringsfråga, som i år fallit, kommer upp igen, och jag skulle mycket misstaga mig, om den icke artar sig till att blifva en valfråga för de kommande valen. När man i pressen — och särskildt i den konservativa landsortspressen — läser uttalandena om arbetareförsäkringsfrågans fall, så måste man nästan med nödvändighet komma på den tanken. Förebräelserna i den sistnämnda pressen rigta sig, såsom kammarens ledamöter varit i tillfälle att iakttaga, icke mot Andra Kammaren, hvilken till sin heder, kan jag säga, tillbakavisat de från många håll och under olika former framträdande lockelserna att öfvergifva den obligatoriska försäkringsprincipen, till hvilken kammaren förut så otvetydigt anslutit sig, utan de rigta sig mot Första Kammaren, hvilken fallit för dessa lockelser och förkastat till och med ett så minimalt arbetareförsäkringsförslag som det i år framlagda. "Ett så kompakt motstånd", yttrar en sedan gammalt mycket ansedd kon-

servativ tidning i ett af Götalandskapen, "ett så kompakt motstånd" — efter allt det vackra, som i Första Kammaren talats om välvilja mot arbetarne och dylikt — "kan ej annat än väcka häpnad". Och den citerade tidningen uttalar, såsom andra konservativa organ gjort med anledning af utgången utaf den kommunala rösträttsfrågan, ett mycket tydligt "gif akt" till landstingen med afseende å framtida förstakammar-val. Jag tror således, mina herrar, att denna arbetareförsäkringsfråga snart skall komma upp igen, och anser därför det vara skäl i att afsätta så mycket som möjligt till arbetareförsäkringsfonden.

Efter hvad som vid innevarande riksdag inträffat, lär eller bör väl den naturliga gången för arbetareförsäkringsfrågans utveckling och behandling i Riksdagen blifva den, att, i enlighet med en del uttalanden under årets riksdagsdebatter i denna fråga och på grundval af de förarbeten, om hvilka närmare förmäles i Kongl. Maj:ts proposition n:o 55 till detta års Riksdag, en regeringsproposition framkommer till nästa års Riksdag om försäkring för eller ansvarspligt vid olyckfall i arbetet.

I detta sammanhang skall jag bedja — jag tillåter mig inskjuta detta, och jag tror mig dervid kunna tala i många medmotionärers namn — att få lägga regeringen på hjertat att vid sidan af de arbetets invalider, som drabbats af olycksfall, icke förgäta, utan taga i allvarligt öfvervägande hvad som kan och bör göras för de många, som blifva arbetets invalider till följd af nedbrytande sjukdom, ådragen i helsovådliga yrken, men för hvilka olycklige det i år framlagda regeringsförslaget icke ställer i utsigt någon möjlighet att erhålla ett enda öres invaliditetspension, förrän de inträdt i sitt femtioförsta lefnadsår, äfven om de varit ålagda försäkringspligt redan från sitt adertonde.

Under förutsättning emellertid, att åtminstone en olycksfallsförsäkringslag kunde blifva antagen vid nästkommande års riksdag, borde, synes det mig, Riksdagen vara mogen för att till nästa treårsperiod ånyo upptaga den nu fallna arbetareförsäkringsfrågan till behandling och föra den fram till en lösning. Ur denna synpunkt synes det mig vara allt skäl att nu göra den största möjliga afsättning till fonden för arbetareförsäkring.

Riksdagen har år 1895 och sedermera, för försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete och särskildt med tanke på den s. k. nuvarande generationen, beslutit afsätta medel till en arbetareförsäkringsfond, och om det finnes någon försäkringsfråga, beträffande hvilken meningarna icke i minsta mån vid denna riksdag visat sig delade, så är det väl i fråga om den nuvarande generationens medtagande vid en eventuel försäkringslagstiftning. Härom vittna på det mest oförtydbara sätt de många motioner, som från olika håll väckts inom denna kammare, och väl äfven det särskilda utskottets uttalande i denna del.

Med tanke härpå och efter att på det mest sakkunniga håll hafva gjort mig förvissad, att det yrkande, jag ännar göra, icke behöfver medföra någon svårare rubbning i statsregleringen, skall jag, herr talman, tillåta mig att i anknytning till den af herrar Berg och Branting samt

mig väckta motion yrka, att Riksdagen ville besluta, att i riksstaten för år 1899 skall till arbetareförsäkringsfonden afsättas ett belopp af fem millioner kronor.

Herr *Berg* instämde häruti.

Herr *Meyer*: I likhet med den förste ärade talaren anser jag, att, om man skulle bedöma arbetareförsäkringsfrågans nuvarande läge efter de voteringar, som egde rum, när den för någon tid sedan här afgjordes, man visserligen skulle finna, att frågan kommit i ett rent af förtviffladt läge. Ty äfven om man icke tager hänsyn till röstsiffrorna i Första Kammaren, så måste man dock, vågar jag påstå, erkänna, att majoritetssiffran i Andra Kammaren var så ömkligt liten, att, särskildt om man tillika besinnar, att det här endast gälde en demonstration och icke något verkligt, man nästan kunde vara frestad tveka om, hvad denna kammare tänkte i frågan.

Jag tror emellertid, att man skulle begå ett stort misstag, om man af voteringen droge en sådan slutsats. Ty frågan är af den art, att, om den nu icke denna gång föll framåt, den dock måste snart nog komma upp igen. Jag tror, att den förste talaren nog hade rätt i sitt påstående, att anledningen, hvarför det gick så illa som det gjorde, får sökas i, att frågan — om den än icke är ny — dock är en stor fråga, och att vi ju äro vana att vid behandlingen af stora frågor gå fram ganska betänksamt. Men den stund kommer nog, då vi alla få klart för oss den verkliga innebörden af frågan. Jag tror det så mycket mera, som det gått äfven mig på det sättet i denna fråga; i första början stälde jag mig mycket tveksam till arbetareförsäkringsfrågan, men ju mer jag satte mig in i densamma, desto mer blef jag öfvertygad om, att de anspråk, som arbetarne i denna sak framställt, äro berättigade, och att staten mycket väl kan stå ut med de kostnader, som äro förknippade med en dylik försäkring, samt att staten, långt ifrån att hafva någon skada af saken, tvärtom skulle hafva mycket stor nytta af densamma. Jag står således härvid på den ståndpunkten, att jag för min del ovilkorligen vill göra hvad på mig beror för att få denna fråga bragt till en lycklig lösning.

Men nu komma vi till den sak, som är före i dag. Jag vill då fråga: komma vi att i någon mån mera befrämja frågans lösning, om vi afsätta till fonden ett högre belopp än det, som statsutskottet föreslagit? Jag vågar då påstå, att det är absolut likgiltigt, om vi besluta att till arbetareförsäkringsfonden afsätta 1,400,000, 2,000,000 eller 5,000,000 kronor. Ty när den stunden kommer, då frågan löses, så skaffa vi också de derför erforderliga penningemedlen; finnas de icke då förut tillgängliga, så måste vi skaffa oss dem; och vi skaffa dem.

Men om jag således anser, att det är alldeles likgiltigt, hvilket belopp vi afsätta, och att detta icke inverkar det ringaste på frågans slutliga lösning, så må jag väl hafva rätt att vid bestämmandet af mitt votum taga hänsyn till sådana rent praktiska skäl, som annars kanske icke få lof att göra sig gällande. Jag ställer då för mig den frågan: skola vi fördröja afgörandet af detta ärende och förlänga riksdagstiden

med två eller tre dagar bara för att få gemensam votering i en sak, som jag anser icke betyda det ringaste? Ty hvad är frågans innebörd, hvad betyder det egentligen, att vi votera det högre beloppet? Så vidt jag kan se, blir det hela endast en demonstration utan den ringaste praktiska nytta.

Af den förste ärade talaren sades, att vi genom det högre beloppets afsättande skulle starkare markera vårt förtroende för frågans lyckliga lösning, och en annan ärad talare sade sig vilja på detta sätt uttala sitt ogillande af det sätt, hvarpå utskottet i formelt hänseende behandlat denna sak. Ja, detta må ju kunna vara för somliga ett oskyldigt nöje, men jag för min del kan icke se det ringaste skäl, hvarför jag skulle vara med om något sådant. Vi befrämja icke frågan genom några demonstrationer på vare sig ena eller andra hållet; utan när frågan en gång skall på allvar lösas, då få vi sätta in all vår kraft derpå; men till dess tror jag vi böra lugna oss och framför allt icke befatta oss med några demonstrationer.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Meyer förenade sig herr *Larsson* i Fole.

Herr greve Hamilton: För min del tror jag verkligen icke, att det från denna kammars sida är endast en demonstration, om kammaren skulle bifalla Kongl. Maj:ts förslag. Jag är visserligen något tveksam, om man kan tillmäta antagandet af statsutskottets förslag eller af reservationen så stor betydelse med afseende på arbetareförsäkringsfrågans lösning, som många har ansett. Jag har alltid ansett, att, när vid 1895 års riksdag det för första gången beslöts en afsättning till arbetareförsäkringsfonden, detta var en i viss mån egenomlig åtgärd, en åtgärd, som påminde om utfärdandet af en vexel utan någon som helst garanti för dess inlösen.

Men detta är en sak. Nu har Riksdagen slagit in på den bogen, och då får man naturligtvis äfven taga konsekvenserna deraf.

Den förste ärade talaren redogjorde för 1895 års skrifvelse och anledningen, hvarför den första afsättningen till arbetareförsäkringsfonden blifvit gjord. Som herrarne hörde, läste han dervid upp hvad Riksdagen hade sagt, och detta var bland annat, att Riksdagen ansett, att afsättningen för "ofvannämnda ändamål" ej borde uppskjutas. Men han upplyste ej om hvad "ofvannämnda ändamål" var, och man skulle därför kunna tro, att syftet med arbetareförsäkringsfondens bildande endast var att skaffa medel, som möjligtvis kunde användas, då arbetareförsäkringsfrågan en gång skulle lösas, eller då genomförandet af ett förslag om ålderdoms- eller invaliditetspensionering skulle ske. Det verkliga förhållandet är emellertid det, att Riksdagen år 1895 mycket närmare preciserade, hvad den ville, att arbetareförsäkringsfonden skulle användas till. I ingressen till 1895 års skrifvelse säger Riksdagen nemligen, att Kongl. Maj:tt till denna Riksdag framlagt ett förslag om försäkring vid invaliditet och i sammanhang dermed föreslagit att afsätta ett visst belopp, i syfte att de "ifrågasatta pensionsförmånerna måtte i så vidt möjligt lika mån komma till godo den nu lefvande

generationen som kommande generationer“, samt att staten därför “skulle åtaga sig de dermed förenade ökade kostnader“. Som herr Pehrson i Törneryd mycket riktigt anmärkte, finnes i Kongl. Maj:ts proposition till innevarande Riksdag ingenting härom taladt, och det har jag för min del alltid ansett rätt egendomligt, ty Kongl. Maj:t har i sin proposition nästan alldeles lemnat ur sigte den omständigheten, att arbetareförsäkringsfonden skulle samlas just för att vid genomförandet af invaliditetsförsäkringen i möjligaste mån låta den nu lefvande generationen komma med. Men som herrarne erinna sig, upptog utskottet åter frågan och ville använda arbetareförsäkringsfonden just för detta ändamål. Herrarne torde äfven allesammans erinna sig, att det knappast var någon fråga, som så mycket väckte intresse här vid riksdagen som möjligheten att verkligen genomföra förslaget, så att det icke blott blef något, som hägrade i fjerran, utan något, som den nu lefvande generationen skulle få gagn utaf, och herrarne torde komma i håg, att vid den beräkning, som utskottet verkstälde, huru man skulle kunna åstadkomma detta utan allt för stora kostnader i framtiden, dessa penningar, som redan funnos i arbetareförsäkringsfonden, och som till år 1900 komme att afsättas, spelade en högst väsentlig rol. Det är med tillhjälp af dessa medel, som utskottet kom till det resultat, att det icke skulle behövas en ytterligare kapitalutgift af mer än 7 millioner kronor för att utsträcka försäkringen äfven till den nuvarande generationen.

Derför är det ingalunda en blott demonstration, om Andra Kammaren, hvars majoritet hållit på den princip, som uttalats i Kongl. Maj:ts förslag om arbetareförsäkringen, skulle rösta för afsättning af ett större eller mindre belopp.

Jag begärde ordet för att framhålla detta, som redan i viss mån blifvit berördt af herr David Bergström i hans anförande. Jag tror emellertid, att det icke skadar att ytterligare betona det.

Jag skulle icke hafva något emot att äfven instämma i det slut, hvartill herr Bergström kom. Men det synes mig, att det fans en beänklig lucka i hans yrkande. Han angaf nemligen icke något sätt, hvarpå statsregleringen skulle ändras, om man toge beloppet 5 millioner för detta ändamål. Jag tror icke heller, att det finnes utsigt att få kammaren med längre än till hvad Kongl. Maj:t föreslagit, och därför ber jag få förena mig med herr von Friesen i hans yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Ivar Månsson: Herr grefve och talman, mina herrar! Det var icke att förvåna sig öfver att ett sådant klander skulle framställas mot statsutskottets betänkande i föreliggande punkt, som här blifvit framställt, ty man kan ju med fog säga, att det vore riktigare och bättre, i fall sådana frågor som denna komme förr fram till Riksdagen och man sålunda utan att hysa någon farhåga för att genom sitt votum framkalla en gemensam votering icke behöfde draga sig för att rösta så, som man annars skulle göra.

Emellertid har denna fråga redan förut legat före på statsutskottets bord, sedan den blifvit behandlad på afdelningen. Men med

fästadt afseende derpå, att utskottet ansåg, att Kongl. Maj:ts proposition om arbetareförsäkringen först borde vara afgjord och slutligen afgjord, innan denna fråga lades fram på kamrarnes bord, så blef den utaf statsutskottets majoritet återremitterad till afdelningen.

Detta är den hufvudsakliga anledningen, hvarför det gått så som det gjort, och kammaren vet ju, att frågan om arbetareförsäkringen slutligen afgjordes här i kammaren först för några dagar sedan. Visserligen kan man invända, att den redan förut var afgjord genom Första Kammarens afslag af betänkandet i dess helhet, men det var dock först sedan denna kammare yttrat sig, som Riksdagen i sin helhet hade uttalat sig i frågan.

Herrarne torde veta, att jag för min del var och fortfarande är en synnerligen varm vän af att någonting göres i arbetareförsäkringsfrågan, och att det varit min önskan, att Riksdagen kommit till annat resultat, än som skett i detta afseende, men när så icke är fallet, och när vi dessutom hafva sett, att frågan kommit i ett sådant läge, att det väl i alla fall går någon tid, innan vi få denna fråga löst, så har jag ansett mig och anser mig fortfarande kunna vara med om det beslut, som statsutskottet nu förordat, nemligen om afsättande till fonden af ett belopp af 1,400,000 kronor.

Man må ju nemligen medgifva, att den förutsättning, som legat till grund för Kongl. Maj:ts förslag att höja fondens storlek till 2 millioner kronor, är genom Riksdagens nu fattade beslut förfallen. Det är gifvet, att Kongl. Maj:ts proposition om höjning af det belopp, som skulle afsättas, till 2 millioner, grundade sig på ett bifall, åtminstone i hufvudsak, till Kongl. Maj:ts proposition i arbetareförsäkringsfrågan. När nu denna proposition emellertid blifvit af Riksdagen afslagen, synes det mig vara lika bra, lika praktiskt och lika rätt att bibehålla beloppet vid samma siffra som förut.

Och när dertill kommer, att, om så sker, man får ett belopp öfver att använda till Gellivare—Ofoten-banan, i det att 750,000 kronor af statsinkomsterna för innevarande år skulle utgå till anläggning af denna bana, och man sålunda slagit in på den bogen, att man icke bör använda lånta medel för att betäcka hela anläggningskostnaden, utan vill taga åtminstone en del af densamma af tillgängliga medel utan att anlita lånesystemet, så tror jag, att det äfven ur denna synpunkt är viktigt och värderikt att få ett sådant beslut som det af utskottet föreslagna. Skulle man anslå 2 millioner till arbetareförsäkringen, så blir det icke mer än 150,000 kronor öfver, som skulle kunna användas till den ifrågakvarande jernvägsanläggningen, och detta är ju icke något att taga och lägga i Gellivare—Ofoten-banan, utan då måste nog alltsammans tagas af lånta medel.

Det är i hufvudsak dessa skäl, som gjort, att jag har varit med om det förslag, som statsutskottet här framlagt, och jag får för min del säga, att jag tror, att, om vi sätta beloppet till 1,400,000 kronor eller till 2 millioner kronor, detta icke kommer att på något sätt inverka på lösningen af frågan om arbetareförsäkringen. Ty det är min liffiga öfvertygelse, att denna fråga tager sig fram i alla fall, att den bör lösas och måste lösas och kommer att lösas.

Jag tror sålunda, att kammaren tryggt kan antaga det förslag, som här föreligger, och att alla, som vilja göra någonting för arbetareförsäkringen, göra det ändå utan afseende på det belopp, som här afsättes till fonden.

På dessa skäl, herr talman, anhåller jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Sjövall: Herr greve och talman, mina herrar! Ehuru jag redan förut instämt med herr von Friesen och sålunda uttalat min mening i föreliggande fråga, har jag likväl ansett mig böra yttra några ord på grund af hvad statsutskottets ärade vice ordförande för en stund sedan yttrade här i kammaren. Han sade nemligen, att sedan Kongl. Maj:ts förslag till arbetareförsäkringslag förfallit, hade det t. o. m. enligt hans åsigt kunnat vara fråga, om några medel alls borde afsättas till arbetareförsäkringsfonden. Sammanställer jag detta hans yttrande med det förhållandet, att statsutskottet inkommit med sitt förslag i denna fråga och behandlat motionerna i föreliggande sak så sent, att den kommit i portläsningen, synes mig deraf tydligt framgå, att statsutskottet är obenäget att befordra lösningen af denna viktiga fråga. Då man därför säger, att det kan vara betydelselöst, huruvida kammaren besluter sig för att rösta för 1,400,000 eller 2,000,000 kronor, så ser jag i dessa anförda förhållanden ett faktum, som gör, att det alldeles icke är betydelselöst. Ty om kammaren röstar för den mindre anslagssumman, så har kammaren derigenom gjort sig solidarisk med statsutskottet, och utanför stående personer skola ovilkorligen tänka, att kammaren delar utskottets åsikter och resonerar som det. På det att detta icke måtte blifva förhållandet, ber jag att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition, att 2,000,000 kronor afsättas till arbetareförsäkringsfonden. Och då herr von Friesen icke preciserade sitt yrkande genom att angifva, hvarifrån dessa medel skulle tagas, så ber jag också att få yrka, att de felande 600,000 kr. måtte tagas från de af statsutskottet i 10:e punkten föreslagna 750,000 kr. till en statsbana från Gellivare till riksgränsen.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet närmast för att få något klargöra, hvarifrån dessa 1,400,000 kronor egentligen hafva kommit, hvilka synas på visst håll vara omgifna, jag vågar nästan säga, med en religiös vördnad.

Hvarifrån denna summa härstammar, får man klart för sig, om man ser efter i den kongl. propositionen angående arbetareförsäkring till 1895 års Riksdag. Der får man se en beräkning öfver statens bidrag för den nuvarande generationens upptagande i försäkringen. Professor Lindstedt har der räknat ut, att det, för att få med i försäkringen en del personer af den nuvarande generationen, hvilka icke skulle komma att till fullo deltaga i erläggandet af afgifterna, såsom när försäkringen en gång blir fullt färdig, skulle behövas i tillskott af statsmedel en summa, hvars kapitalvärde vore 25,246,000 kronor. Vidare skulle för den då ifrågasatta barnpensioneringen ytterligare tillkomma en summa, hvars kapitalvärde vore 8,640,000 kr. Dessa båda poster jemte 3,000,000 kr. för bibehållandet af pensionsrätten

för den nuvarande generationen för det fall, att afgiftsbetalningen för någon tid afbrytes, utgöra i rundt tal in alles 37,000,000 kr. Så fortsätter professor Lindstedt:

“Räntan å denna summa är 1,295,000 kr. årligen. För att amortera densamma under 80 års tid, erfordras deremot årligen under samma tid 1,383,000 kr.”

Der hafva vi den summa, som här statsutskottet föreslår, att vi ånyo skola afsätta. Den har således kommit till under en alldeles bestämd förutsättning, att nemligen 1895 års förslags hufvudgrunder skulle antagas, detta förslag, som i sig upptog barnpensioneringen, som vi veta sedan hafva bortfallit, och som gick ut ifrån, att kostnaden för denna pensionering och för den nuvarande generationens medtagande skulle amorteras på de närmaste 80 åren. För att ernå detta resultat, alltså en bestämd kombination i enlighet med detta alldeles speciella och mycket kombinerade förslag, fick man fram en anslags-siffra af 1,400,000 i rundt tal, och statsrådet åberopade sjelf just denna räkning, när han väckte förslag om 1,400,000 kronors anslag.

När så är förhållandet, och vi nu skrifva 1898, och 1895 års förslag är förkastadt och vi sedan dess fått ett nytt förslag, bygd på delvis ganska olika grunder, och 1898 års förslag också är förkastadt, så förstår jag alldeles icke, hvilka skäl kunna finnas för att fortfarande gå på med precis 1,400,000 kr. och betrakta detta som någonting, som man icke skall rubba, som Riksdagen bundit sig vid, och som det vore fördelaktigt och praktiskt att alltid fortsätta med.

Ser man på huru denna sak i sjelfva verket förhåller sig, så är det så, att för hvarje förslag till ålderdomsförsäkringsfrågans lösning, som någonsin kan komma fram, erfordras *extra* ansträngningar för att betala den nuvarande generationens försäkring. Dessa extra ansträngningar kunna ju vare sig fördelas på ett större antal år eller läggas på en kortare tidsperiod på mångfaldigt olika sätt, men alltid, huru man än vrider och vänder saken, behöves för sjelfva öfvergångstiden, att vissa finansiella bördor läggas på staten. Då hafva vi motionärer särskildt och med anknytning till det förslag, som man kände då och som kom ett stycke fram på riksdagen, ansett, att det vore praktiskt, att nu, när vi lefva i en öfverskottsperiod, då man i år har 12,000,000 och för nästa år väntar 18,000,000 kronors öfverskott, man skulle passa på detta extra gynsamma tillfälle för att taga ett litet djupare grepp i statskassan för arbetareförsäkringens räkning. Man skulle då icke nöja sig hvarken med 1,400,000 kr., som i det gamla, länge sedan förkastade förslaget ifrågasattes på särskilda grunder, eller med de 2,000,000 kr., som Kongl. Maj:t nu utan motivering föreslagit, utan taga till litet bättre och begära så, att man fick den summa, som ungefär kunde beräknas vara behöflig för den nuvarande generationen efter det sista förslaget, nemligen 20,000,000 kr; och det skulle man kunna tänka, att under sådana öfverskottstider staten kunde lemna på 4 år. På det viset kom man fram till den summa af 5,000,000 kr., om hvilken herr Bergström nyss gjort yrkande.

Hela tankegången är således den, att staten bör passa på att under goda år afsätta till utgifter, som man aldrig kommer ifrån, och

som i alla förslag blifva nödvändiga för den nuvarande generationens medtagande, och att man då bör taga till, så att det märks, och begagna det tillfälle härtill, som man har under de goda åren. Sedan blir man tacksam för hvarje afsättning, som gjorts, ty det blir då lättare att komma öfver de dåliga åren, och detta så mycket mera som man i framtiden alltid, utom för öfvergångsgenerationen, får gifva anslag till de *ordinarie* utgifterna för den blifvande försäkringen.

Det har sagts af en talare, det var herr Meyer, att det gör det samma, huru stort anslag vi lemna; när frågan blir mogen till lösning, skaffa vi nog pengar. Det förundrar mig att från en affärsman höra ett sådant resonnement. Ty det är klart, att saken *kan* komma att stå så, att frågan eljest kan vara ganska mogen för sin lösning, men att det för ögonblicket är finansielt omöjligt att genomföra den. Och då blir resultatet icke, att "vi skaffa pengar", utan att frågan en gång till faller, därför att vi icke, när vi kunde det, afsatt penningar.

Herr Ivar Månsson yttrade, att förutsättningen för den af Kongl. Maj:t förordade höjningen af detta anslag vore förfallen genom att Riksdagen förkastat Kongl. Maj:ts förslag om arbetareförsäkring. Nej, Kongl. Maj:ts förutsättning för höjning af detta anslag var, att man skulle bidra till att få ett lämpligt belopp afsatt till denna fond, som alltid behöfves för den nuvarande generationens medtagande i försäkringen, och denna förutsättning har icke förfallit, om man antager, att öfver hufvud taget ett dylikt förslag någorlunda snart skall återkomma.

Eftersom derom framhållits de mest ljusa framtidsutsigter, så vill jag emellertid säga, att jag för min personliga del icke alldeles kan dela desamma. Jag har redan sagt, då frågan förra gången var å bane, att jag tror, att denna fråga är fallen för lång tid, och med kännedom om situationen här i landet i allmänhet tror jag icke, att det blir så snart, som regeringen blir angelägen om att ånyo upptaga denna fråga.

Förutsatt, att det skulle lyckas att få ett tillfredsställande förslag till olycksfallsförsäkring igenom vid nästkommande års riksdag, tro icke herrarne då, att våra statsmän skola blifva angelägna att hvila på sina lagrar och icke gripa sig an i brådkastet att återupptaga denna svårlösta fråga? Så mycket mera skäl har man till en sådan misstanke, då man besinnar, att det, som vi sett, skall fordras, att enskilda bolags intressen äro med i spelet för att bringa frågan om en ministerkris på dagordningen och för att våra statsråd skola ställa sig personligen i brechen och begagna allt det inflytande, hvaraf de äro mäktiga. Men för en sådan sak som arbetareförsäkringen hållas endast några tal från statsrådsbänken.

När så är fallet, tror jag icke man har så mycket att förvänta under den närmaste framtiden af regeringens initiativ, och på något annat sätt än genom regeringens initiativ lärer denna fråga icke komma att lösas. Under sådana förhållanden är det så mycket mera skäl, att vi nu göra hvad vi kunna. Vi hafva nu tillfälle att begagna de öfverskottsår, som äro, till att samla hvad vi väl skola behöfva,

när denna fråga förr eller senare kommer åter, och därför, herr talman, ansluter jag mig till det högsta yrkande, som här blifvit framställt, eller att 5 millioner skola afsättas; ty jag är förvissad om, att, derest en sådan summa nu blefve afsatt, den Riksdag, som verkligen kommer att på allvar taga sig an frågan om arbetarnes ålderdomsförsäkring, skall komma att blifva tacksam mot 1898 års Riksdag, att den i någon mån lättat bördan för att få med den nuvarande generationen i försäkringen.

Herr Elowson: Herr grefve och talman, mina herrar! Gifvetvis spelar det icke någon stor roll i rent finansielt hänseende, om kammaren vid detta tillfälle följer statsutskottets förslag och till arbetareförsäkringsfonden anvisar 1,400,000 kronor, eller om kammaren bifaller Kongl. Maj:ts proposition och anvisar ett belopp af 2 millioner kronor, men jag tror dock, att frågan i andra afseenden har en mycket stor betydelse.

Kongl. Maj:ts uppfattning af densamma för den närmaste framtiden torde nemligen göras beroende till väsentlig mån af hvad Andra Kammaren nu går att besluta. Kongl. Maj:t har funnit, att Riksdagen icke velat vara med om den försäkringslag, som förelagts 1898 års Riksdag. Finner nu Kongl. Maj:t derjemte, att Riksdagen icke bifaller Kongl. Maj:ts proposition angående afsättning af 2 millioner kronor till arbetareförsäkringsfonden, så skulle ju Kongl. Maj:t kunna deraf draga den slutsats, att Riksdagen icke har något lifligt intresse för arbetareförsäkringsfrågan. Att förebygga detta synes mig vara för Andra Kammaren af stor vikt, och det skulle enligt min tanke vara ett godt förebud för en framtida lösning af denna angelägna fråga, om kammaren ville bifalla Kongl. Maj:ts förslag. Det bör ega rum en samverkan mellan Kongl. Maj:t och Riksdagen, och finner Kongl. Maj:t, att dess proposition i detta fall bifalles, så skulle deraf en anledning kunna tagas, att i den närmaste framtiden något nytt förslag till arbetareförsäkring framläggas, antingen i form af olycksfalls- eller ålderdomsförsäkring, eller båda slagen på en gång.

Den förste talaren erinrade derom, att Riksdagen år 1895 hade bestämdt uttalat sig för att en lösning af arbetareförsäkringsfrågan skulle företagas under den närmaste framtiden, och jag tror, att det är af ganska stor betydelse, att kammaren för sin del vidhåller detta.

Då arbetareförsäkringsfrågan debatterades här i kammaren, så framhölls det från vissa håll med mycken styrka, att denna fråga var af så stor räckvidd, att en fråga dermed jemförlig icke på länge förelagat till Riksdagens pröfning. Om så är, så förefinnes det ett giltigt skäl att bifalla Kongl. Maj:ts proposition i föreliggande afseende.

Jag ber äfven att såsom en medverkande orsak till den uppfattning, Kongl. Maj:t kan bilda sig af Andra Kammarens mening, få hänvisa till att kammaren för sin del icke debatterat mera än första paragrafen af försäkringslagen; rörande kammarens mening om de öfriga paragraferna har Kongl. Maj:t icke fått någon kännedom. Äfven detta synes mig tala för ett bifall till nu föreliggande kongl. proposition.

En svårighet vid hvarje lösning af försäkringsfrågan är, huru man

skall kunna få någon effektiv hjälp åt den nuvarande generationen d. v. s., de, som äro 30 à 40 år, då försäkringen skall träda i kraft. Men gifvet är, att denna svårighet blir mindre i samma mån som större tillgångar finnas att disponera öfver, då försäkringen träder i kraft.

Min ärade vän på karlshamnshälsningen spelade på en sträng, som jag tror icke torde vinna mycken anklag här i kammaren, nemligen att Riksdagen genom ett bifall till Kongl. Maj:ts proposition möjligen skulle komma att förlängas.

För min del vill jag uttala en varning mot dylik argumentering. Jag tror, att landet fordrar, att Andra Kammaren skall med samma lugn och sans och omsorg behandla ett ärende, om det företages till behandling den 13 maj eller någon dag i april månad.

Herr Ivar Månsson yttrade, att, om man nu skulle bevilja det högre beloppet, man måhända icke skulle af statsmedel kunna taga något till Gellivare—Ofoten-banan. Jag vill emellertid i detta afseende erinra, att det förefaller mig ändamålsenligast i finansiellt hänseende, om man upplånar alla de penningar, som erfordras för denna bana. Det är ju uppgjordt ett kontrakt, enligt hvilket bolaget skall betala ränta och amortering. Skall man nu använda skattemedel till att bygga denna bana, då lärer också Riksdagen böra gifva till kända hvilken procent, som skall beräknas på skattemedlen. Är det mening, att Riksdagen skall öfverlemnna, till förmån för bolaget, skattemedlen räntefria, eller skall riksgäldskontoret eller Riksdagen eller Kongl. Maj:ts utan Riksdagens hörande bestämma, hvilken ränta som skall påföras skattemedlen? Mig synes detta vara mycket origtigt; det rimligaste är väl, att denna bana bygges för lånta medel.

På grund af alla dessa skäl, herr talman, och då jag för min del är en varm vän af att arbetareförsäkringsfrågan återkommer i den närmaste framtiden, så anhåller jag att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herrar *Lovén* och *K. G. Karlsson* instämde med herr Elowson.

Herr David Bergström: Herr talman! Grefve Hamilton anmärkte, att det skulle finnas en lucka i mitt anförande, i ty att jag föreslagit, att det skulle användas 3 millioner till arbetareförsäkringsfonden utöfver de 2 millioner, som Kongl. Maj:ts föreslagit, men icke anvisat, hvarifrån dessa 3 millioner skulle tagas.

Såsom jag redan i mitt förra anförande nämnt, har jag på sakkunnigt håll gjort mig förvissad om, att dessa 3 millioner kunna erhållas utan någon svårare rubbning i statsregleringen, och jag skall nu tillåta mig att fästa kammarens uppmärksamhet på den punkt, der detta skulle låta sig göra. Denna punkt är den åttonde, som afser, att ett anslag till fortsättande af Krylbo—Örebro-banan å 3,800,000 kronor skall uppföras å riksstaten utom hufvudtitlarna. Det är icke något hinder för att dessa 3,800,000 kronor kunna utgå från riksgäldskontoret, hvarigenom man endast komme att tillämpa en gammal princip, som Riksdagen förut följt vid byggande af statsbanor.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på hvarterdera af de utaf herr von Friesen och herr David Bergström under öfverläggningen framställda förslag; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara besvarad med öfvervägande ja. Votering blef likväl begärd och företogs, sedan till kontraposition antagits bifall till herr von Friesens yrkande, enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som vill, att i riksstaten för år 1899 skall till arbetareförsäkringsfonden afsättas ett belopp af 1,400,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren beslutit att i riksstaten för år 1899 till nämnda fond afsätta 2,000,000 kronor.

Voteringen visade 126 ja mot 77 nej; och hade utskottets hemställan alltså af kammaren bifallits.

Mom. c).

Bifölls.

Punkten 3.

Bifölls.

Punkten 4.

Angående bildande af en fond för beredande af lättnader för mindre bemedlade att förskaffa sig egna hem m. m.

I en inom Andra Kammaren väckt, till utskottet remitterad motion (n:o 158) hade herr *E. Åkerlund*, med hvilken herrar *A. Göransson* och *C. Sandquist* instämt, föreslagit, att Riksdagen måtte besluta att af nu förefintliga öfverskott i statskassan afsätta 1,000,000 kronor för bildande af en fond till beredande af lättnader för mindre bemedlade att förskaffa sig egna hem och egna jordbruk, samt att Riksdagen ville anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och förelägga Riksdagen förslag till en sådan fonds användande för dermed äsyftadt ändamål.

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Kronlund: Herr talman, mina herrar! Då föreliggande motion afser en fråga, som är af synnerligt aktuellt intresse, särskildt för öfre Norrland, och motionärens förslag anvisar en väg, som synes mig mycket lämplig för att åstadkomma ett effektivt resultat i "egna hems" frågan, så ber jag nu att få yttra några ord i saken.

Öfre Norrland erbjuder ju, såsom vi veta, så många till hands liggande möjligheter för att kunna realisera egnahemsidén. De tre nordligaste länen äro tillsammans lika stora som det öfriga Sverige. Inom Norrbotten ha vi nio socknar, som hvardera äro större än Gotlands län. Den domsaga, som jag innehar deruppe, omfattar ett område, hvilket är lika stort som Skåne, Vestergötland och Dalsland tillsammans. Dertill kommer äfven en annan mycket vigtig omständighet, som jemväl bör tagas i betraktande vid denna frågas bedömande, nemligen att staten eger större delen af den jord, som finnes i de öfre norrländska länen. Sålunda eger staten omkring 800 qv.-mil af det till omkring 1,080 qv.-mil uppgående Norrbottens län.

Af de många milen äro ännu ytterst få föremål för odling och kultur. Sålunda är af Norrbottens jord ungefär endast $3\frac{1}{2}$ qv.-mil odlad, ehuru ensamt der, med dess stora vidder af mossar och myrar, uppgående till omkring 300 qv.-mils areal, således nära $\frac{1}{10}$ af Sveriges jord, så rika odlingsmöjligheter finnas. Mossorna och myrarne deruppe äro af utmärkt beskaffenhet, hvilket konstaterats genom sorgfälliga undersökningar. Odlingsmöjligheter finnas nästan huru högt upp som helst. I byn Launavara, 35 mil norr om Haparanda, har planerats ett utdikningsföretag, för hvilket man erhållit statsanslag, och från delegare i byn Kuttainen, 40 mil norr om Haparanda, har genom mig insändts ansökan om statsbidrag till vattenafledning och torrläggning af frostländiga marker.

Vidare finnas deruppe, såsom vi förut hört, de bästa förutsättningar för en storartad industri. Vi ha der malmerna i våra berg, torfven i våra torfmossar och kraften i våra vattenfall, dessa vattenfall, som äro jättar. För att endast nämna ett exempel, har Harsprångets vattenfall i Luleelf beräknats ega en kraft, som motsvarar 675 hästkrafter, således tre gånger så stor som Trollhättans hela vattenkraft och sex gånger så stor som kraften af Finlands största vattenfall Imatra.

För att tillvarataga dessa rika möjligheter till utveckling och kultur, behöfves det folk, en hemegande befolkning, hvilken mer än annat kan gifva styrka åt denna landsdel och höja dess välstånd. Man bör komma i håg, att i Norrbotten, som upptager en fjerdedel af Sveriges areal, endast bor omkring 3 procent af landets befolkning. Statens skogar exploiteras deruppe. Från Norr- och Vesterbotten har staten af skogarne hemtat en inkomst, för år 1896 af icke mindre än 2,500,000 kronor och för år 1897 af, såsom jag tror, 4,000,000 kronor. Genom skogsdriften har, såsom det förut många gånger påpekats, skapats en stor lös befolkning, för hvilken ordet hem icke har någon betydelse. När arbetet i skogarne tryter, då inskeppar sig af denna befolkning den, som kan, till det fria landet i fjerran vester. På detta sätt går landets merg och must bort till oersättlig skada för dess

Angående bildande af en fond för beredande af lättnader för mindre bemädlade att förskaffa sig egna hem m. m.
(Forts.)

Angående
bildande af en
fond för bere-
dande af lütt-
nader för min-
dre bemedlade
att förskaffa
sig egna hem
m. m.
(Forts.)

odling. Man säger ju, att man icke bör låta landets rikedomar ligga obegagnade; men man bör med ännu större kraft framhålla, att man icke bör låta några af Sveriges söner utom landet söka det hem, hvartill så godt rum finnes inom landet.

I bevarandet af vår odaljord åt den sjelfegande bondeklassen ha vi ju en stor uppgift, hvarom vi helt nyligen sett män här i kammaren af olika partier enas. Och jag tror, att vi ha en lika stor uppgift i att öka och stärka denna klass i öfre Norrland genom att lifva och underlätta de hemlösas sträfvan efter egna hem.

Men hvad ha vi, mina herrar, gjort härför. År 1892 tillsattes en jordbrukslägenhetskomité, sex år ha förflutit sedan dess. Slutet har blifvit mycket trycksaker, men litet praktiskt resultat. Vi ha fått en egostyckningslag, som är af tvifvelaktigt värde. Vi ha i Norrland, inom denna provins, som kan rymma halfva Sveriges befolkning, fått 197 små skogstorp. År 1894 beviljade Riksdagen anslag till uppgörandet af myrtdikningsplaner för de nordligaste länen. Fyra år ha sedan dess förflutit, och vi ha icke ens i denna fråga sett något förslag föreläggas Riksdagen. Man måste beklaga, att icke dessa frågor från regeringens sida drifvits kraftigare än så.

Vilja vi, mina herrar, åstadkomma jemvigt gent emot de stora samlade kapitalen deruppe, gent emot den storindustri, som allt mer och mer börjar utveckla sig, vilja vi verka för en sund utveckling af samhällslifvet deruppe, då måste vi framför allt der skaffa oss en bofast, sjelfständig och hemegande befolkning. Detta kunna vi i dessa stora ödebygder icke göra med mindre än staten gör sig, så att säga, till förlagsman för den enskilde, gifver honom jord af den myckna, som finnes, lånar honom penningar och sjelf åstadkommer de stora dragen i denna kolonisationshistoria deruppe, som består i åvågarbringandet af större utdikningar. Jag tror, och derom är jag varmt öfvertygad, att vi genom att anslå medel härför endast, så att säga, reassurera vårt eget land hos dess egna söner.

Då statsutskottet afstyrkt motionen, skall jag icke tillåta mig att göra något yrkande; jag har blott velat betona sakens vigt och ber för öfrigt att få instämma i motionens syfte.

Herr Göransson: Herr talman! Det är med en viss förvåning, som jag funnit, att ingen enda af statsutskottets ledamöter velat göra någonting för de lösa arbetarne i det af motionären angifna syftet. Det kan må hända därför anses djerft att upptråda mot ett så enigt statsutskott, men jag skall dock be att få yttra några ord.

Statsutskottet anför såsom skäl för sitt afstyrkande af motionen, att "viktiga åtgärder vidtagits i det syfte, som med ifrågavarande motion afses". Det är sant, att åtgärder vidtagits; men dessa åtgärder ha endast afsett styckning och försäljning af vissa jordbruksdomäner i syfte att derigenom bereda mindre bemedlade egna hem. Det finnes emellertid många orter i vårt land, der staten icke har några domäner, och denna åtgärd kommer därför endast att för ett fåtal obemedlade lösa arbetare vara till någon nytta. För öfrigt går denna motion i en annan riktning. Den syftar nemligen på att genom

lån medelst billiga räntor lemna dessa obemedlade arbetare tillfälle att kunna skaffa sig egna hem icke endast i Vesterbottens och Norrbottens läns skogsmarker, der staten har jordbruksdomäner, utan äfven i öfriga trakter af landet, synnerligast invid industriella anläggningar, såväl i stad som på landsbygden.

Jag kan för min del icke underlåta att framhålla, att jag anser denna fråga vara af en synnerligen stor vikt såväl i socialt som i politiskt hänseende. Jag tror, att det skulle blifva till stor nytta för vårt land, om vi kunde bereda ett flertal af dessa mindre bemedlade, lösa arbetare ett eget hem, som de kunde kalla för sitt, ty derigenom komme i väsentlig mån deras solidaritetskänsla för fosterlandet att stärkas. Det är hufvudsakligen från denna synpunkt och med hänsyn till framtiden, som jag för min del anser det vara af vikt, att staten i förevarande afseende träder hjälpande emellan. Det är icke meningen, att staten skulle bevilja några anslag åt dessa mindre bemedlade, utan, såsom sagdt, endast söka att bistå dem i deras sträfvan att skaffa sig egna hem genom att på billiga villkor, men dock mot ränta och återbetalningsskyldighet, härför bevilja dem lån, som de på någon längre tid, t. ex. 10, 15 å 20 år, kunde amortera, så att de efter den tiden sjelvtva blefve egare af sitt hem.

Jag vet mycket väl, att det icke lönar sig att tala för denna sak nu under riksdagens sista dagar, men jag kan icke underlåta att uttrycka min förvåning öfver, att statsutskottet så länge legat på detta ärende, att det först under riksdagens sista dagar kunnat förekomma till behandling. Nu, när statsregleringen redan är uppgjord, kommer det naturligtvis att visa sig svårigheter för beredande af medel till denna fond. Jag tror dock, att här skulle finnas en möjlighet, nemligen att, i stället för att af tillgängliga medel använda 750,000 kronor till jernvägen Gellivare—Ofoten, upplåna ett motsvarande belopp. På det sättet kunde man utan någon större rubbning i statsregleringen blifva i tillfälle att afsätta en fond till detta ändamål. Jag anser, att det är af jembörelsevis liten betydelse, huruvida staten till denna jernväg upplånar 4,650,000 eller 5,400,000 kronor. Det är ju i alla fall meningen, att det öfriga beloppet, utom dessa 750,000 kronor, skall erhållas genom upplåning.

Detta är en antydan, som jag velat göra för att dermed visa, på hvilket sätt man skulle kunna få medel för här ifrågavarande ändamål utan någon större rubbning i statsregleringen. Jag skall därför tillåta mig yrka bifall till motionen, med den förändring i dess kläm, att siffran 1,000,000 kronor ändras till 750,000 kronor.

Herr Jakobson: Herr greve och talman! Jag ber att få instämma med den föregående talaren i denna viktiga fråga. Jag medgifver visserligen, att, då statsutskottet varit enigt uti att afstyrka herr Åkerlunds motion, det icke är anledning att uppträda till försvar för motionen; men då jag anser frågan vara af stor vikt, ber jag dock att få yttra några ord.

Statsutskottet har velat antyda, att hvad i motionen afses skulle redan vara vunnet genom de beslut, som Riksdagen förut fattat rö-

Angående bildande af en fond för beredande af lättnader för mindre bemedlade att förskaffa sig egna hem m. m.
(Forts.)

*Angående
bildande af en
fond för bere-
dande af lütt-
nader för min-
dre bemedlade
att förskaffa
sig egna hem
m. m.
(Forts.)*

rande norrländska förhållanden. Men det är icke derpå, som motionären syftat, och icke heller på det, att egna-hems-frågan varit före inom Riksdagen uti ett annat skede, nemligen då för några år sedan af en f. d. ledamot af denna kammare, ingenjör Johansson i Bastholmen, här väcktes motion om en skrifvelse till Kongl. Maj:t, gående derpå ut, att medel skulle anvisas för att göra det lättare för Bohusläns fiskarebefolkning att komma i besittning af egna hem. Denna fråga har sedan blifvit behandlad af en för ändamålet tillsatt komité, och jag tror mig för min del känna vissa af de tankar, som inom denna komité uttalats i frågan. I första rummet har man ansett det vara önskvärdt, att fiskeribefolkningen understöddes med lån på temligen billiga vilkor och med lämplig amorteringstid. Jag tror mig veta, att inom komitén uttalats den tanken, att dessa lån skulle utlemnas mot en ränta af högst 3 procent och med en amorteringstid af 30 år.

För att nu ådagalägga, att statsutskottet icke har uppfattat motionärens mening riktigt, skall jag be att få påvisa, hurusom egna-hems-frågan gör sig gällande i annan rigtning och på andra håll — något, som, efter hvad jag tror, icke heller varit helt och hållet främmande för statsutskottet.

Det förhåller sig nemligen så, att inom vårt land redan blifvit på arbetarnes eget initiativ bildad en förening, af hvars verksamhet man kan finna, hvarthän vår arbetarebefolkning syftar. Denna förening har, att jag så må säga, redan utöfvat en storslagen verksamhet. Den är blott fem år gammal och, såsom jag nyss nämnde, bildad af arbetare. Men genom de små insatser, som dessa arbetare gjort uti sin förening — hvars stadgar äro fastställda af Konungens befallningshafvande — har dock ett rätt storartadt resultat kunnat vinnas. Föreningen har för sina medlemmar redan kunnat på ganska många håll anskaffa lägenheter, och jag vet, att denna förening i närvarande stund har under uppförande för arbetare afsedda byggnader för ett värde af icke mindre än 170,000 kronor. Jag frågar: är det under sådana förhållanden icke skäl, att staten träder emellan och understödjer denna förening? Det är här ingalunda fråga om att staten skall göra någon uppoffring, utan endast bereda föreningen tillfälle att göra en upplåning på sådana vilkor och under en sådan säkerhet och kontroll, att statens egna intressen här icke trädas för nära. Jag vågar påstå, att det belopp, som här är i fråga, måste anses ganska ringa i jämförelse med de många, för att icke säga hundratals millioner, om hvilka förut här varit tal. Om nu staten underlättar lösandet af denna egna-hems-fråga genom att utlemna lån, så inflyta för dessa lån amorteringar och räntor, hvilka i sin ordning kunna göras fruktbarande genom att införas i cirkulationen, och på detta sätt kan staten uträtta mycket godt i den rigtning, som här är i fråga.

Denna förening, om hvilken jag talat, har sin verksamhet i icke mindre än sju län, nemligen Linköpings, Södermanlands, Örebro, Jönköpings, Vesterås, Kalmar och Vexjö, således inom ett ganska afsevärdt område. Om nu, såsom jag och flere med mig velat, staten här skulle träda emellan, till en början med ett ganska litet belopp, och till

föreningen utlemna lån mot säkerhet i föreningsmedlemmarnes egande lägenheter t. ex. inom tre fjerdedelar af taxeringsvärdet, så läser detta icke kunna medföra någon risk för staten. Det är alldeles otänkbart. På dylika små lån gör man i regel ingen förlust. Det är den erfarenhet, man vunnit i sparbankerna. Jag känner dessa förhållanden temligen väl från den sparbank, som finnes i min hemtrakt, och inom hvilken jag länge varit verksam. Der utlemnas ofta smärre lån till arbetare, men sparbanken har knappast någonsin derpå förlorat ett enda öre. Och dock har banken i dessa fall endast haft namnsäkerhet, under det att för de lån, som skulle utlemnas i det uti motionen afsedda syftet, skulle finnas realsäkerhet inom tre fjerdedelar af lägenheternas taxeringsvärde. Här är alltså risken ingen, och ej heller skulle staten göra någon uppoffring.

Visserligen torde någon vilja säga, att 3 procent är en låg ränta, men gent emot detta vågar jag påstå, att staten i alla händelser icke skulle drabbas af någon förlust. Ty skillnaden mellan dessa 3 procent och den högre ränta, som här kan komma i betraktande, den skillnaden är betäckt genom den ökade bevillning, som kommer att tillflyta staten såsom en följd af denna verksamhets utveckling.

Det skulle sålunda vara välkommet, om staten ville tråda emellan och understödja denna föreningsinstitution.

Nu säger statsutskottet, att det vore betänkligt att söka befordra ett visst ändamål genom att för detsamma anslå medel, utan att någon som helst utredning blifvit i ärendet förebragt. Det förvånar mig emellertid, att statsutskottet kunnat uttala en sådan uppfattning, och detta så mycket mer, som statsutskottet nyss behandlat en fråga, hvilken, efter hvad utskottet sjelft måste erkänna, ännu ligger i vida fältet — jag menar arbetareförsäkringsfrågan — och dervid tillstyrkt afsättande af medel, om hvilkas framtida användning man intet känner. För det ändamålet har man anslagit medel vid tre föregående riksdagar och nu för fjerde gången. Jag tror således, att detta är ett skäl, som statsutskottet icke kan hålla på.

Under sådana förhållanden kan jag icke annat än instämma med de öfriga talare, som yttrat sig i frågan, och ber jag sålunda att få ansluta mig till herr Göransson's yrkande om bifall till motionen, med den ändring, att siffran 1,000,000 kronor nedsattes till 750,000 kronor.

Häruti instämde herrar *Almqvist* och *Olsson* i Frösvi.

Herr Persson i Stallerhult: Motionären föreslår här, "att Riksdagen måtte besluta att af nu förefintliga öfverskott i statskassan afsätta 1,000,000 kronor för bildande af en fond till beredande af lättnader för mindre bemedlade att förskaffa sig egna hem och egna jordbruk, samt att Riksdagen ville anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och förelägga Riksdagen förslag till en sådan fonds användande för dermed åsyftadt ändamål". Någon annan utredning beträffande afsättning till en sådan fond, som här är i fråga, än den motionären presterat, föreligger icke, och under sådana förhållanden

Angående bildande af en fond för beredande af lättnader för mindre bemedlade att förskaffa sig egna hem m. m. (Forts)

Angående bildande af en fond för beredande af lättnader för mindre bemedlade att förskaffa sig egna hem m. m.
(Förts.)

har det för statsutskottet varit alldeles omöjligt att tillstyrka, att en million kronor må för detta ändamål afsättas.

I motionen klagas mycket öfver att statsmagterna icke gjort hvad de kunnat och bort för att bereda mindre bemedlade möjlighet att erhålla egna hem och egna jordbruk. Men om man vill vare sig lösa statsutskottets här föreliggande betänkande eller forska något i den senare riksdagshistorien, skall man finna, att Riksdagen i detta hänseende har gjort ganska mycket. Numera säljes, som herrarne erinra sig, ingen statsdomän, utan att först blifvit undersökt, om den är lämplig att styckas, och der detta är fallet, fördelas den i mindre lotter, hvilka derefter försäljas. Om sådan egendom är bebyggd, försäljes densamma till den, som eger husen, och detta på särdeles billiga vilkor. Betalningstiden är i detta fall 10 år, men utgör, då egendomen i sin helhet försäljes, 6 år. Under dessa 10 år erlägges ingen ränta för köpeskillingen. Detta är väl en stor förmån för de mindre bemedlade personer, som spekulera på sådana små lägenheter.

I motionen heter det — jag skall blott be att få uppläsa en enda punkt: — "Kunde och ville statsmagterna därför städse intressera sig för att inom städernas områden och vid industriella etablissement eganderätt till hus och hem med en dertill hörande täppa samt på landet derjemte till något mera jord derutöfver på billiga vilkor bereddes allt flera dugliga, aktningvärda och arbetsamma, ehuru i ekonomiskt afseende mindre lyckligt lottade medborgare, så vågar jag tro, det mycket derigenom skulle kunna vinnas" etc.

Ja, som jag nyss sade, kan man icke säga annat, än att de vilkor, som nu ifrågakomma, äro billiga vilkor. Och hvad beträffar upplåtande af jord vid industriella verk, så är den frågan icke främmande för Riksdagen. Den var före vid 1894 års riksdag, der det föreslås i en till Riksdagen aflåten proposition, "att styckning antingen i sin helhet eller delvis till bostadstomter eller smärre jordbrukslägenheter måtte få ega rum af sådana under förvaltning af domänstyrelsen ställda och för statsverkets räkning utarrenderade egendomar, som vore belägna i närheten af jernvägsstation, större industriell inrättning, fiskeläge, hamn- och lastageplats eller större by och der för en befinnlig eller påräknelig arbetarebefolkning behof af egna bostäder kunde anses förefinnas."

Denna kongl. proposition tillstyrktes af Riksdagen på så sätt, att Riksdagen i sin skrifvelse säger, att den understödjer förslaget, men icke vill gifva Kongl. Maj:t rätt att i hvarje förekommande fall sälja och stycka egendomar, utan att hvarje gång, då frågor derom yppa sig, de skola underställas Riksdagens pröfning. Sålunda har ju Riksdagen bifallit motionärernas önskningsar i den delen, der de påstå, att bifall icke gifvits.

Sedan påstås det ytterligare i motionen, att de medellöse i vårt land skulle hafva ökat i oroväckande grad. Jag tror, att man får ganska mycket justera äfven detta motiv för afsättande af en fond. Det statistiska sammandrag beträffande sparbankerna, som i dag utdelats här i kammaren, angifver, att insättarnes antal icke har minskats under det sista tiotalet af år, utan tvärtom. Jag ber att få nämna

några jemna siffror. Sammandraget visar, att på de sista tio åren insättarnes antal har ökats med öfver 600,000 personer. Då kan man icke säga, att de egendomslöses antal i samhället har ökats. Och ser man efter, hvad deras inestående behållning utgör, så finner man, att den uppgår till omkring 200 millioner kronor. De personer, som ega dessa besparingar, d. v. s. som äro delegare i sparbanker och post-sparbanken, lära väl vara de mindre bemedlade. Jag tror således icke, att man behöfver anföra nyssnämnda motiv för afsättande af en fond.

Angående bildande af en fond för beredande af lättnader för mindre bemedlade att förskaffa sig egna hem m. m.
(Forts.)

Jag har för min del visst ingenting emot att hjälpa de fattiga och de obemedlade, men man bör väl hafva något bättre utredning, än den motionären här framdragit, innan man afsätter medel.

Det säges, att man icke skulle förlora ett enda öre, utan att man får ränta af låntagarne. Nej, det är icke afsedt! Det står i motionen, att det skall vara räntefria lån, och äfven möjligen på annat sätt, d. v. s. att det skulle vara anslag. Jag tror, som sagdt, att kammaren åtminstone borde få bättre utredning, än motionären presterat, innan den beslutar att afsätta så stora belopp.

På de motiv, som utskottet anfört och dem jag nu nämnt, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen afslutad. Herr talmannen gaf, enligt de gjorda yrkandena, propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall i stället till det af herr Göransson under öfverläggningen framställda förslag; och fann herr talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Herr Jakobson begärde likväl votering, hvilken ock företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i fjerde punkten af förevarande memorial n:o 105, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr Göransson under öfverläggningen framställda förslag.

Omröstningen utföll med 128 ja och 65 nej; och hade kammaren sålunda beslutat i enlighet med ja-propositionens innehåll.

Punkterna 5 o. 9.

Biföllos.

I *punkten 10* hemställde utskottet:

att af det för nästkommande år beviljade anslaget till påbörjande af en statsbana från Gellivare till riksgränsen ett belopp af 750,000 kronor måtte anvisas till utgående å 1899 års riksstat utom hufvudtitlarne.

Jemväl emot denna utskottets hemställan hade reservation anmälts af herr *von Friesen*.

Efter uppläsande af utskottets hemställan yttrade

Herr von Friesen: Herr talman! Jag har ingen förhoppning att få någon siffra i detta betänkande ändrad och kommer därför icke heller att göra något yrkande, men jag kan icke underlåta att inlägga min gensaga emot att i detta fall anlita skattemedel. Här är — strängt taget — fråga om att utlåna penningar till Luossavaara—Kiirunavaara-bolaget för jernvägs byggande, och man föreslår nu att använda skattemedel till ett sådant lån; det synes mig orimligt. Jag har icke velat underlåta att göra denna anmärkning.

Häruti instämde herrar *Elowson*, friherre *von Knorring* och *Hammarström*.

Vidare anfördes icke. Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 11—17.

Biföllos.

§ 3.

*Angående
upplåtande
åt aktiebolaget
Gellivare
malmfält af
kronan till-
hörig mark i
Norrbottens
län m. m.*

Härefter företogs till behandling statsutskottets utlåtande n:o 104, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtande åt aktiebolaget Gellivare malmfält af kronan tillhörig mark i Norrbottens län m. m.

Under återopande af bilagdt utdrag af protokoll öfver finansärenden för den 24 nästlidne mars hade Kongl. Maj:t i en samma dag aflåten, till statsutskottet remitterad proposition (n:o 83) föreslagit Riksdagen medgifva,

dels att af den kronan vid afvittringen i Gellivare socken tillfallna öfverloppsmark måtte till aktiebolaget Gellivare malmfält på arrende under en tid af femtio år upplåtas det område, som innefattades inom de i bolagets ansökning den 6 mars 1895 omförmälda gränser, med den inskränkning i samma område, som i en bolagets skrift af den 29 maj 1897 angifvits, dock med undantag af *dels* de inom området befintliga utmål, så länge dessa funnes vara i vederbörlig ordning försvarade, *dels* de till Gellivare skolbord hörande, inom området belägna ängar, *dels* sådana delar af området, hvilka till äfventyrs redan blifvit af kronan i vederbörlig ordning upplåtna till andra, *dels* ock den del af området, som i jernvägsstyrelsens utlåtande den 17 sistlidne mars uppgifvits vara för jernvägens behof erforderlig och som å den vid sagda utlåtande fogade ritning innefattades inom de med bokstäfverna d, e, f, g, h, i, s, d betecknade linier, samt under vissa i den kongl. propositionen närmare angifna vilkor;

dels att ett i bolagets skrift den 29 maj 1897 omförmäldt, å en vid skriften fogad karta med litt. x betecknad, af ingenjören H. Wennerström den 15 januari innevarande år å karta planlagdt område om 145,192 hektar måtte — med undantag af den del af området, som jernvägsstyrelsen enligt dess utlåtande den 17 sistlidne mars af anförda skäl ansett böra för kronans räkning bibehållas och som å den vid samma utlåtande fogade ritning innefattades inom de med bokstäfverna v, s, k, o, l, r, q, v betecknade linier — från kronans mark afskiljas samt i hufvudsaklig enlighet med omförmälda, af Wennerström uppgjorda regleringsplan, fördeladt i tomter, för bebyggande åt enskilde med eganderätt upplåtas under iakttagande af i propositionen närmare formulerade bestämmelser;

dels ock att köpeskillingarna för tomterna å sistberörda område måtte, efter afdrag af kostnaden för den af ingenjören Wennerström den 15 januari innevarande år uppgjorda regleringsplan jemte beskrifning öfver området, finge på samma sätt som köpeskillingarna för försälda mindre kronoegendomar användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsbörd tjenlig mark.

I sammanhang med denna kongl. proposition hade utskottet till behandling förehatt en af herr A. *Hedin* i Andra Kammaren väckt, till utskottet remitterad motion (n:o 237), deri yrkats, att ifrågasatt proposition måtte af Riksdagen afslås.

Utskottet hemställde:

att, med afslag å herr Hedins ofvannämnda motion, Kongl. Maj:ts ifrågasatt proposition måtte bifallas, dock med vissa af utskottet föreslagna ändringar i de af Kongl. Maj:t ifrågasatta vilkor och bestämmelser.

Häremot hade reservation anmäls:

af herrar *E Fränckel, J. G. Björlin, Pehrson* i Törneryd, *von Friesen, Erickson* i Bjersby, *Kihlberg, Ivar Månsson, Sjö, Nylander, Persson* i Tällberg, *Arnoldsson* och *Ollas A. Eriksson*, hvilka hemställt: att Kongl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter uppläsande af utskottets hemställan anförde:

Herr Nylander: Denna fråga har varit rätt mycket debatterad inom utskottet, och meningarna voro ganska delade om huru tomtförhållandena vid Gellivare lämpligen borde ordnas.

Om en sak voro dock alla ense, nemligen derom, att Kongl. Maj:ts förslag, sådant det blifvit för Riksdagen framlagdt, ej kunde i oförändradt skick af utskottet tillstyrkas.

Åtskilliga ändringar och jemkningar hafva derfor af utskottet vidtagits, och ett utskottsforslag föreligger, som naturligtvis i åtskilliga hänseenden är bättre än Kongl. Maj:ts förslag. Men det synes mig dock, som om hela denna jordupplåtelse- och tomtregleringsfråga ännu vore allt för litet utredd, för att Riksdagen skulle kunna på den nu förefintliga utredningen grunda sitt beslut; och jag tror knappast, att det skulle vara riktigt, om man utan närmare utredning af alla hithörande förhållanden accepterade detta förslag.

*Angående
upplåtande
åt aktiebolaget
Gellivare
malmfält af
kronan till-
hörig mark i
Norrbottens
län m. m.
(Forts)*

Angående
upplåtande
åt aktiebolaget
Gellivare
malmfält af
kronan till-
hörig mark i
Norrbottens
län m. m.
(Forts.)

Det ligger nemligen en viss vigt på huru denna fråga löses. Det sätt, hvarpå tomtförhållandena regleras vid Gellivare, kommer naturligen att läggas till grund vid ordnandet af dermed jemförliga samhällen, som framdeles komma att uppstå på kronans mark i detta på malmfyndigheter så rika Norrland.

Utskottets förslag innebär, såsom herrarne hafva sig bekant, dels att till aktiebolaget Gellivare malmfält skulle upplåtas på arrende ett större område, beläget omkring bolagets dervarande utmål, dels ock att ett annat mindre område skulle, som det heter, "från Kronans mark afskiljas samt för bebyggande åt enskilde med eganderätt upplåtas".

Det område, som bolaget begär att få åt sig upplåtet på arrende, innehåller en areal af 1,370 hektar. Om dertill lägges den jordareal bolaget redan förut disponerar, komme bolaget derigenom att få ett område af närmare 1,800 hektar eller, noga uträknadt, 1,773,586 hektar.

Detta vidsträckta område är, enligt mångas mening, alldeles för stort. De myndigheter, som blifvit i saken hörda, synas vara af samma uppfattning. Så säger Konungens befallningshafvande i sitt utlåtande härrom, "att det för Kongl. Maj:ts befallningshafvande syntes tvifvelaktigt, huruvida bolaget verkligen kunde anses vara i behof af en så betydande markupplåtelse"; och det heter der vidare, att "hvad beträffade det i bolagets ansökning afsedda område, vore detta visserligen allt för stort, för att bolaget skulle behöfva eller kunna för sin rörelse tillgodogöra sig hvarje del deraf". Det förefaller mig därför, som om det icke vore behöfligt, att staten på detta sätt öfverlemnar ett stort jordområde, om hvilket man ej vet, huruvida det kan af bolaget användas. Det heter visserligen, att bolaget skulle ega att i sin ordning utarrendera vissa delar deraf till enskilde; men det kan väl synas något egendomligt, att staten ej sjelf kan utarrendera åt de enskilde, utan behöfver hafva bolaget till mellanhand.

Arrendetiden är bestämd till 50 år; och hvad arrendebeloppet beträffar, är det visserligen föreslaget, att detta skulle regleras hvart 10:de år, men Riksdagen skulle icke ega någon som helst vidare ytt-randerätt i denna sak.

Om Riksdagen nu antager detta förslag, så har Riksdagen faktiskt under ett halft sekel afsagt sig allt inflytande på bestämmandet af statens afkomst af denna jordareal; och Riksdagen får ej ens vara med om att bestämma de grunder, efter hvilka ett arrende bör beräknas. Det synes mig, som om Riksdagen åtminstone borde i någon mån få kännedom om till huru stort belopp arrendet ungefärligen skulle kunna uppgå, innan Riksdagen afhänder sig detta jordområde — jag menar, att det borde lemnas närmare utredning om detta förhållande, innan Riksdagen fattar sitt beslut.

Hvad beträffar det område på 145 hektar, som skulle till tomt-platser upplåtas, så har det under ärendets förberedande behandling inom utskottet kommit till utskottets kännedom på privat väg, att inom detta område till några enskilda personer öfverlemnats inmutare-rätten till, såsom det uppgifvits, icke mindre än 16 olika områden, af hvilka de flesta äro belägna på den för bebyggande mest lämpliga

platsen inom ifrågavarande jordareal. Naturligtvis väckte det den största uppmärksamhet inom statsutskottet, att denna omständighet icke blifvit med ett enda ord omförmäld i Kongl. Maj:ts proposition. I detta hänseende är sålunda Kongl. Maj:ts proposition synnerligen bristfälligt. Det kan ju icke vara omöjligt, att inom detta för tomter afsedda område finnas åtskilliga andra inmutningar, om hvilka ej ens statsutskottet fått kännedom; och hvilket skulle kunna hafva till följd, att platsen ej alls kunde användas för det med densamma afsedda ändamålet, ty inmutningsområden få, som bekant är, icke af andra bebyggas.

En noggrann och fullständig uppgift uti ifrågavarande hänseende bör enligt min tanke föreläggas Riksdagen, innan beslut i denna sak fattas.

Man kan äfven ifrågasätta, huruvida icke det, från arbetarnes synpunkt sedt, skulle för dem vara lika fördelaktigt, om jordtomter till dem af staten utarrenderades, som att de till dem försäljas.

Kongl. Maj:ts proposition är äfven i åtskilliga andra hänseenden ofullständig. Så innehåller den icke någon bestämmelse, huru förfaras skall vid arrendetidens slut, likasom ej heller finnes omnämnd någon påföljd för bolaget, i händelse det ej fullgör sina förbindelser.

Allt nog, jag tror, att denna fråga icke är så utredd, att den nu kan lösas. De bostadsförhållanden, som för närvarande råda vid Gellivare, äro emellertid sådana, att frågan bör ju förr dess hellre på ändamålsenligt sätt ordnas; och det är därför, som reservanterna uttalat den förhoppning, att Kongl. Maj:t skall så snart som möjligt framkomma med ett nytt, i alla hänseenden fullständigt utredt förslag.

Under uttalande af denna önskan och med anledning af hvad jag yttrat ber jag, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den af mig med flere vid betänkandet fogade reservation.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet greve Wachtmeister: Den föregående talaren har, i likhet med öfrige reservanter, haft åtskilligt att anmärka mot Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Nylander anmärkte först, att det område, som skulle upplåtas åt bolaget, vore allt för stort. Att 1,370 hektar är ett stort område, är sant, och likaså att det torde vara större, än bolaget kan för sina ändamål behöfva. Och saken hade nog varit enklare, om man kunnat inskränka upplåtelsen till det exakta område, som för bolagets ändamål behöfves. På grund af särskilda omständigheter har emellertid detta mött betydande svårigheter. Så säger länsstyrelsen om denna sak, att länsstyrelsen "funne ytterlig svårighet möta att föreslå någon viss areal, som borde från bolagets arrenderätt undantagas, alldenstund dels bolagets behof syntes sträcka sig i mer eller mindre mån till alla hufvudsakliga delar af området, om än samma delar icke behöfde annorledes än partielt af bolaget tagas i anspråk, dels den omfattning och den rigning, hvari bolagets verksamhet kunde komma att å platsen utvecklas, icke nu kunde beräknas, dels ock hänsynen till ordningens upprätthållande å stället påkallade en viss utsträckning af upplåtelsen". Och vidare säger kommerskollegium, som yttrat sig i saken, att "de bolaget tillhöriga utmål, uppgående till ett antal af 133, som

*Angående
upplåtande
åt aktiebolaget
Gellivare
malmfält af
kronan till-
hörig mark i
Norrbottens
län m. m.
(Forts.)*

Angående
upplåtande
åt aktiebolaget
Gellivare
malmfält af
kronan till-
hörig mark i
Norrbottens
län m. m.
(Forts.)

fölle inom det område, hvilket skulle blifva föremål för bolagets ifrågasatta arrenderätt, vore delvis belägna på ganska betydliga afstånd från hvarandra och åtskilda af mark, öfver hvilken bolaget för närvarande icke disponerade. För ett ändamålsenligt ordnande af bolagets grufdrift vore det emellertid otvifvelaktigt af vigt för bolaget att blifva innehafvare af sistnämnda mark“; och så utvecklar kollegium detta vidare.

Länsstyrelsen har, för att lösa dessa svårigheter, föreslagit den utväg, att visserligen det ifrågavarande området i sin helhet skulle upplåtas åt bolaget, men att bolaget skulle vara pligtigt att derifrån åter afstå hvad som kunde erfordras för uppkommande behof. Sålunda skulle, såsom herrarne finna af den kongl. propositionen, bolaget vara pligtigt att till Gellivare kommun afstå den mark, som behöfdes *dels* för allmänna hus *och dels* för andra kommunens behof. Vidare skulle bolaget upplåta mark till sådana personer, som önskade få åt sig upplåten tomplats för bebyggande i och för idkande af näring eller yrke. I händelse att i dessa fall tvist uppstode, skulle Konungens befallningshafvande ega bestämma, dels att upplåtelse skulle ske — utom i fråga om mark till allmänna hus, ty till sådan skulle kommunen hafva ovilkorligen rätt — och dels platsen och villkoren. Den mark, som kunde erfordras för allmän väg eller jernväg, skulle bolaget vara skyldigt afstå utan ersättning. I den händelse grufdrift komme att af annan än af bolaget idkas inom området, skulle Kongl. Maj:t ega bestämma om upplåtelse af mark dertill.

Den sålunda föreslagna utvägen kan visserligen förefalla något ovanlig, men den synes mig dock vara ett praktiskt sätt att lösa frågan. Bolaget får hvad bolaget behöfver, utan att derigenom möjligheten beröfvas andra personer, som kunna vara i behof af mark, att deraf komma i besittning. Och jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att i alla dessa fall är det offentlig myndighet, som kommer att besluta i saken, fastän bolaget får andraga hvad det har att i ärendet yttra. Faktiskt kommer saken att så ställa sig.

Vidare anmärkte reservanten, herr Nylander, att tillräcklig utredning icke blifvit förebragt i fråga om den tid, för hvilken området skulle arrenderas. Det är ju klart, att, då bolaget skulle behöfva att på detta område göra anläggningar, afsedda för längre tid, det för bolaget är viktigt att få så lång tid som möjligt. Denna tid har föreslagits till 50 år, men såsom herrarne finna, skall arrendeskillingen bestämmas endast för en tid af 10 år i sänder, och det vill förefalla, som om härigenom tillräcklig garanti funnes för att möjligen inträffande ändring i jordens värde blir behörigen beaktad, så att kronan får full afkomst på sitt fastighetskapital. Beloppet af arrendesumman skulle bestämmas af Kongl. Maj:t på gemensamt förslag af Konungens befallningshafvande, öfverjägmästaren i Norrbottens distrikt och bergmästaren i norra bergmästaredistriktet.

Slutligen har herr Nylander anmärkt, att inom det område, som är regleradt till stadsplan för att säljas till enskilde, åtskilliga inmutningar finnas. Ja, sådana inmutningar finnas antagligen i större delen af trakterna kring Gellivare. Enligt utskottets förslag skulle tomt & inmutadt område eller utmål ej försäljas förr, än rätten till grufdrift

upphört. Men de öfriga delarne kunna ju säljas, och dessa lemna lång tid framåt tillräckligt utrymme till tomtplatser. Skulle det sedan visa sig, att inmutningarne varda sönade, kunna äfven dessa nu inmutade områden försäljas till tomtplatser.

Herr Nylander uttalade en farhåga för befintligheten af äfven andra inmutningar än de 16, som här omförmälas; men jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att på den karta, som innefattar regleringsplanen, endast dessa 16 inmutningar finnas anmärkta.

Alla äro ju ense om, att arbetarebostadsförhållandena vid Gellivare äro af så svår beskaffenhet, att det synes angeläget, att reda och ordning der bli åvägabragta; och jag skulle därför finna det beklagligt, om de anmärkningar, som blifvit framställda mot Kongl. Maj:ts proposition, skulle föranleda ett uppskof med ärendets afgörande.

Jag finner således alla skäl tala för bifall till Kongl. Maj:ts proposition med de af utskottet deri gjorda ändringar.

Herr A. Hedin: Herr talman! Jag skall be att få börja med ett par allmänna anmärkningar.

Vi hafva under denna riksdag haft många anledningar att besinna betydelsen af en sådan åtgärd som den, hvilken nu blifvit föreslagen. Vi hafva erinrats derom genom t. ex. sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 5, omförmälände, hurusom under förlidet år högsta domstolen genom en följd af domar ogillat kronans talan om återvinning af rekognitionshemmanen. Vi hafva erinrats derom genom Kongl. Maj:ts proposition angående förvaltningen af de till bergverkens understöd anslagna skogar; vi hafva erinrats derom genom Kongl. Maj:t proposition om de s. k. Höganäs-privilegierna; och vi hafva erinrats derom genom Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående kronans jordegareandel i grufva, en proposition, genom bifall till hvilken — om den nemligen hade af Riksdagen bifallits — 1898 års Riksdag skulle i strid mot § 77 regeringsformen hafva afhändt den svenska representationen. åt Kongl. Maj:t, för all framtid en rättighet, som är åt representationen garanterad, så länge grundlagen har den lydelse, den nu har. Sådana omständigheter och flera till förtjena att hafva i minne, när kammaren går att besluta öfver den nu föreliggande frågan.

Värdt att hafva i minne är äfven det, att, om Riksdagen skulle bifalla den nu föreliggande kongl. propositionen eller utskottets förslag — jag skiljer ej på dessa, ty de äro i allt väsentligt fullkomligt lika — det ej kan vara en skugga af tvifvel om, att det beslutet sedermera komme att tjena som mönster för en hel rad af nya upplätelser, hvaraf åtminstone en, om ej flera äro nära förestående. Visserligen har jag hört en medlem af regeringen antyda, att man i regeringen vore betänkt på att vid blifvande större upplätelser af jord i Norrbotten ej föreslå Riksdagen att bevilja så exorbitanta förmåner som nu; men jag litar ej på denna fundering — det är ej af herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, som jag hört densamma — ty vore detta regeringens afsigt, hvarför skulle då ej regeringen redan ha kommit med en tilläggsproposition, hvarigenom den ändrat sitt i den föreliggande propositionen gjorda förslag om jordupplåtelse till Gellivare-

*Angående
upplåtande
åt aktiebolaget
Gellivare
malmfält af
kronan till-
hörig mark i
Norrbottens
län n. n.
(Forts.)*

*Angående
upplåtande
åt aktiebolaget
Gellivare
malmfält af
kronan till-
hörig mark i
Norrbottens
län m. m.
(Forts.)*

bolaget? Och kan någon för öfrigt föreställa sig, att Kongl. Maj:t om ett par år onödd skulle komma till Riksdagen och förklara: när jag framlade min proposition om upplåtelse i Norrbotten af ofantliga terrängar åt Gellivare-bolaget, begick jag ett stort misstag, som ländt till statens skada? Vi skola ej vänta på detta.

Således: om Kongl. Maj:ts proposition eller utskottets förslag, som är detsamma, bifalles, så komma de att blifva ett mönster för blifvande upplåtelser i Norrbotten, hvilken provins sålunda skall komma att efter en tid framåt — 10, 15 à 25 år — befinnas styckad i ett antal bolagsfurstendömen.

När sålunda, såsom allt antyder, fortsättningen skulle komma att bli början lik, så framträder enahanda fara som den, på hvilken Riksdagen fäste uppmärksamheten år 1893 — när Riksdagen uttalade sig mot beviljandet af bolagskoncession för anläggandet af en jernväg genom Norrbotten — den fara nemligen, att trots alla på papperet vidtagna försigtighetsmått det icke vore möjligt att med säkerhet förhindra, "att de aktier och obligationer, hvilka representerade de i banan nedlagda penningarna, kunde samlas utomlands på sådant håll, att de faror, jernvägen kan medföra, komma att ökas". Det är alldeles uppenbart, att den fara, som Riksdagen påpekade, då fråga var om koncession af en enskild jernväg, en tvärbana genom Norrbotten, i lika hög grad framträder med hänsyn till Norrbottens malmfält, och att ett utländskt penningintresse i Norrbottens malmfält och de åt grufbolagen upplåtna statsdomänerna är lika farligt som samma utländska intresse i en tvärbana genom Norrbottens län. Och om detta blefve förhållandet, skulle vi ej blott komma tillbaka till de oroväckande förhållanden, på hvilka Riksdagen fäste uppmärksamhet redan i sin skrifvelse af den 24 maj 1873, utan vi skulle glida än längre in på de politiska äfventyrens väg, därför att det är fullkomligt ostridigt, att de ekonomiska intressena af och för Norrbottens berg och mark äro oändligt mycket större och starkare i dag än för 25 år sedan. Riksdagen har sedan ett fjerdedels sekel arbetat på att åt Sveriges land och folk bevara dess nordligaste län — bort emot $\frac{1}{4}$ af svenska rikets hela areal — och därför har Riksdagen äfven beslutat anläggande på statens bekostnad af en jernväg, som den ej vågat lägga i enskildes händer. Nu stå vi emellertid oväntadt — *oväntadt* måste jag säga — genom en kongl. proposition inför en fråga sådan, att dess afgörande kan komma att bli en vändpunkt i Sveriges öden. Reserveranternas förslag är den varnande rösten — kanske i sista stund — som jag hoppas, att kammaren skall lyssna till.

Jag har hört pläderas för den kongl. propositionen och utskottets förslag, som — jag upprepar det — är samma sak, från den synpunkten: min Gud, hvilken fördel skulle då bolaget vinna genom att få åt sig upplåten mark i så stor utsträckning, som nu är ifrågasatt? Den frågan förutsätter icke blott, att bolaget skulle hafva begärt en stor upplåtelse af mark, utan att dermed skulle afses eller kunde vinnas någon fördel, icke blott detta, utan ock, att bolaget skulle hafva envisats i tre runda år med att söka genomdrifva sådana anspråk, ehuru bolaget sjelft deraf ej förväntat någon vinst. Vi skola ej göra

bolaget den grymma orätten att tro, att bolaget roar sig med sådana små förehafvanden. Vi skola ej heller göra bolaget den orätten att supponera, att det icke är af realitetshänsyn, utan af patriotiska eller filantropiska motiv, som bolaget begär att få allt, hvad det har för ögonen. Nej, det är verkligen icke rimligt.

Men låtom oss gå frågan om bolagets fördel en smula in på lifvet: om bolaget således ej har någon nytta af denna upplåtelse, om bolaget hvarken afser eller kan få någon nytta af den ofantligt stora upplåtelse, som här är ifrågasatt, utan blott afser att draga nytta af en ringa del af densamma, hvem är det då, som i öfrigt skulle få nytta deraf?

Kan det vara till nytta och fördel för Gellivare kommun att nödgas vända sig icke till svenska staten utan till bolaget för att få upplåtelse af nödig mark, när den skall bygga allmänna hus? Kan det vara till fördel för Gellivare kommun att nödgas vända sig icke till svenska staten utan till bolaget, när kommunen behöfver upplåtelse af mark för annat ändamål? Kan det vara till nytta för den enskilde att vara tvungen att vända sig icke till staten utan till bolaget, när han önskar att på detta till Gellivare bolag af staten på arrende upplåtna område få en tomtplats för idkande af "annan rörelse eller yrke än grufdrift"? Kan det verkligen vara fördelaktigt för honom att få vända sig till ett bolag, som är i tillfälle att möta honom med någonting, som har mycket starkt utseende af att vara verkliga vetoinvändningar — eu hel rad af sådana — eftersom han icke kan få göra anspråk på upplåtelse utaf en tomtplats för idkande af handverk t. ex., i fall upplåtelsen af den der fattiga tomtplatsen skulle finnas vara hinderlig för bolagets rörelse, eller skulle finnas vara hinderlig för ett ordnad bebyggande af området, eller upplåtelsen från helsovårdssynpunkt skulle kunna anses innefatta fara eller olägenhet, eller med afseende å upprätthållande af allmän ordning skulle kunna anses innefatta fara eller olägenhet? Kan det vara till förmån för den enskilde svenska medborgaren, som vill slå sig ned der och önskar för idkande af annan rörelse eller yrke än grufdrift förvärfva tomtplats för bebyggande, kan det vara till förmån för honom att få vända sig till bolaget, som kan trakassera honom med bestämmandet af en mängd vilkor, hvilka för honom kunna vara omöjliga att antaga, och att i sista hand vända sig till Konungens befallningshafvande, som har att afgöra icke blott vilkoren, i fall det blir tvist om dem, utan äfven afgöra, huruvida någon tomtplats skall åt enskild upplåtas på det område staten afträdt till bolaget?

Nej, i sanning det är icke möjligt att med bibehållande utaf respekten för sundt förnuft kunna påstå, att det vore fördelaktigt för någon af dessa kontrahenter jag nämnt, Gellivare kommun och den enskilde, att få gå denna omväg till bolaget, som kan möta och mota honom på sätt, som jag beskrifvit, i stället för att gå till staten och säga: upplåt tomt, bestäm vilkoren, jag ställer säkerhet för deras fullgörande. Det är icke möjligt att påstå något sådant.

Och hvad angår de tre andra fallen, då det är förutsatt, att bolaget skall vara skyldigt att afträda mark, nemligen om någon annan

*Angående
upplåtande
åt aktiebolage
Gellivare
malmfält af
kronan till-
hörig mark i
Norrbottens
län m. m.
(Forts.)*

*Angående
upplåtande
åt aktiebolaget
Gellivare
malmfält af
kronan till-
hörig mark i
Norrbottens
län m. m.
(Forts.)*

än bolaget vill idka grufdrift på denna stora terräng, eller om mark behöfves för anläggning af allmän väg eller jernväg, eller slutligen för något annat ändamål — i hvilka fall det tillkommer Kongl. Maj:t att bestämma, om och huru mycket bolaget skall retrocedera af den upplåtna marken, kan det vara tänkbart att ens försöka anförä något skäl för det påståendet, att det är bättre, att staten nu först afhänder sig denna mark, och sedan, när behof uppstår, återtager någon del deraf, i stället för att staten behåller det, som bolaget uppenbarligen för sitt berättigade och lofliga ändamål icke behöfver? Det kan icke finnas mer än ett svar på den frågan.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet yttrade nyss, att det till upplåtelse åt bolaget föreslagna området "torde" vara större, än bolaget kunde komma att behöfva. "Torde vara större!" Det finnes ingen, som har erkänt det tydligare än Kongl. Maj:t och föredragande statsrådet, herr finansministern, när man bestämde i sex särskilda punkter, att bolaget skulle vara skyldigt att afträda mark för der nämnda grupper af särskilda ändamål. Det måtte väl derigenom vara mycket tydligt erkänt, att man åt bolaget upplåtit mark, som till hela sitt omfång icke allenast icke nu är behöflig, utan enligt Kongl. Maj:ts uppfattning icke någonsin kan komma att för bolaget blifva erforderlig. Det förhållandet, att man vill vräka bort till bolaget så orimligt mycket större terräng, än som för bolagets berättigade och lofliga ändamål är behöfligt, får icke uttryckas med ordet "torde", eftersom Kongl. Maj:t i sex särskilda punkter föreskrifvit skyldighet för bolaget att under vissa förhållanden göra afträdelser för ett eller annat ändamål.

Man säger måhända nu, att det må vara sant, att det icke kan vara fördelaktigt för de parter jag nämnde, nemligen Gellivare kommun och enskilde, att få vända sig till bolaget och tigga en bit mark, i stället för att vända sig till staten; men bolaget har i alla fall ingen fördel af detta, säger man. Jaså, icke det! När man granskar den punkt, som uti statsutskottets utlåtande återfinnes på sidan 25, d. v. s. femte villkoret under den första delen af den kongl. propositionen, den om upplåtande utaf tomtplatser åt dem, som vilja idka annan rörelse eller näring än grufdrift, så finner man det ligga i alldeles öppen dag, att vederbörande — och till dessa vederbörande hör icke blott bolaget, utan äfven Kongl. Maj:t — utgått ifrån den synpunkten och uppställt det önskemålet, att på den åt bolaget upplåtna marken helst ingen annan än bolaget sjelft skall få idka någon annan rörelse eller yrke än grufdrift. Kongl. Maj:t har till och med genom de ordalag som begagnats dragit försorg om att visa, att Kongl. Maj:t med största misshag betraktar den, som kommer och vill göra intrång på bolagets mark för att idka annan rörelse eller yrke än grufdrift. Det är påtagligt, att man helst ser, att all annan rörelse eller yrke än grufdrift må på denna stora terräng förbehållas såsom monopol för bolaget sjelft. Derfor har man också omgifvit hvarje försök af enskilde att skaffa sig tomtplatser för att utöfva sitt yrke och vinna sin utkomst, omgifvit det med alla möjliga svårigheter — dem jag nyss räknade upp — hvilka uttrycka den ovilja man hyser mot att medgifva någon utom stående att tränga in på området för

att drifva annan näring eller yrke än gruvsdrift. Då frågas: är det icke onekligen en fördel för bolaget att under ett halft sekel få besitta denna mark på sådana vilkor, att det blifver rent af enväldsherskare äfven öfver alla andra näringar och yrken än gruvsdrift — eller i det närmaste åtminstone? Härmed är basis gifven för ett trucksystem af så gigantisk beskaffenhet, att vi här i landet aldrig någonsin trott oss hafva anledning befara, att vi ens i en framtid kunde komma derhän. Det är en fördel för bolaget, men det är ganska visst och säkert, att man på det sättet icke förverkligar vilkoren för den "ökade industri" uti Norrbotten, om hvilken Riksdagen talade uti sin skrivelse år 1897, denna ökade industri, i hvilken Riksdagen förklarade sig se ett väsentligt vilkor för "öfre Norrlands kulturella utveckling".

Det är icke genom att göra bolaget till enväldsherskare i detta furstendöme, så att alla andra människor, som der skola bosätta sig, blifva ett slags slafvar under bolaget, det är icke på det sättet man verkar för öfre Norrlands kulturella utveckling. Så visst som det är, att människor i det klimatet åtminstone måste hafva tak öfver hufvudet, lika visst är det också, att, med antagandet af ett förslag sådant som detta, den befolkning, som der finnes och som vidare kan komma att växa upp der, skall blifva fullständigt beroende af bolagets allsmäktiga vilja, ja, så beroende, att bolaget icke ens skall behöfva vid kommunalstämmorna synbart och öppet använda sin röstöfvermägt för genomdrifvande af sin vilja, utan bolaget skall kunna med nedläggande af sina egna röster låta votera igenom allt hvad bolaget önskar, nemligen genom de beroende hyresgästerna på bolagets mark, hvilka komma att votera efter bolagets order, under en skenbar frihet, som Konungens befallningshafvande och Kongl. Maj:t naturligtvis alltid skola befinnas benägna att taga för god.

Realitetsutredningen af detta ärende är rent af ingen. Jag säger, att den är ingen, ty alla de synpunkter, som framträda såsom de bestämmande och viktigaste för dem, som stå på reservanternas ståndpunkt, om dem finnes här ingenting utredd. Här finnes hvad man möjligen skulle kunna kalla ett slags formel utredning, som åstadkommit af vederbörande embetsverk, men någon realitetsutredning har icke lemnats, den har icke kunnat lemnas, därför att nämnde vederbörande icke hafva någon kännedom om förhållandena uppe i Norrland. Realitetsutredningen, i den mån den finnes, är presterad af ena parten, utaf bolaget, men å den andra partens vägnar har ingen realitetsutredning lemnats, och med den andra parten menar jag statens fördel. Norrbottens utveckling i framtiden och Sveriges blifvande öden — det finnes ingen utredning från andra partens sida, icke alls.

Det förefaller mig verkligen, herr talman, som om, när staten skickar omkring en flygande squadron af civila fortifikationsgeneraler för att studera de lämpligaste platserna för fästningsanläggningar, som aldrig under nuvarande regim kunna komma att bli färdiga, staten också kunde skicka ut några praktiska män ur Andra Kammaren för att se huru förhållandena taga sig ut på ort och ställe.

Sjelfva utskottsmajoriteten, med all sin benägenhet att se allting i den allra ljusaste dager, har icke kunnat undgå att finna betänkligt,

*Angående
upplåtande
åt aktiebolaget
Gällivare
malmfält af
kronan till-
hörig mark i
Norrbottnens
län m. m.
(Forts.)*

*Angående
upplåtande
åt aktiebolaget
Gellivare
malmfält af
kronan till-
hörig mark i
Norrbottnens
län m. m.
(Forts)*

såsom det heter på sidan 20, "att inom det i tomter fördelade, för försäljning till byggnadsplatser afsedda jordområdet — — — — — inmutningsrätt förvärfvats till icke mindre än 16 olika områden". Ja, det gläder mig att se, att till och med utskottets majoritet nödgats erkänna, att detta är betänkligt, men det finnes något, som är ännu betänkligare än dessa inmutningar, och det är, att inmutningarna icke finnas omnämnda i Kongl. Maj:ts proposition — det är för oss, som behandla denna fråga, betänkligare än sjelfva den omständigheten att inmutningar finnas.

Jag vet väl, att svenska Riksdagen är beskedlig och att den har små anspråk, men jag hemställer likvisst, om det är möjligt, att Andra Kammaren skulle finna en så beskaffad utredning vara behörig och tillbörlig. Det heter i den kongl. propositionen, att det område, som skall undantagas och upplåtas till försäljning åt enskilde, skulle utgöra 145 hektar. Ja, Kongl. Maj:t har haft den godheten att också nämna, att från detta område i sin ordning skulle undantagas ett område, som jernvägsstyrelsen funnit böra reserveras. Huru stort det är, vet jag icke, jag kan nemligen icke gissa mig till något, som icke står i papperen. Huru stor areal, dessa 16 inmutningar upptaga, vet jag icke heller; således icke huru mycket, som återstår af dessa 145 hektar. Kammaren vet absolut icke hvad den beslutar, om den går att bifalla Kongl. Maj:ts förslag, och det är, synes det mig, mer än man har rättighet att förvänta af kammarens utomordentliga lojalitet. Emellertid tröstar sig utskottet — och jag fann nyss, märkvärdigt nog, att samma tröst räckte till för herr statsrådet och chefen för finansdepartementet — utskottet tröstar sig med i alla fall, att, huru mycket man tar bort af de 145 hektaren, det område, som återstår, likväl skall vara alldeles tillräckligt för tomtplatser under en mycket lång tid framåt. Då frågar jag, huru vet den nominella utskottsmajoriteten det, huru vet herr statsrådet och chefen för finansdepartementet det? Om någondera af dessa auktoriteter visste det, skulle de förmodligen hafva upplyst derom. Det står såsom en tom försäkran.

Emellertid har — märkligt nog — utskottet varit i stånd att, såsom man inhemtar å sidan 23 uti utskottets utlåtande, uti detta förslag se en lösning af egna-hems-frågan uppe i denna del af Norrbottens län. Den egna-hems-frågan skall således lösas, herr talman, på följande sätt: dels genom att hänvisa folk att skaffa sig egna hem på ett område, om hvilket man icke vet, huru mycket som är upplåtet genom inmutningar, dels genom att hänvisa dem till att medelst öfverenskommelser med ett bolag, som kan ställa upp hvilka villkor som helst, skaffa sig rätt att få hyra tomtplatser på en åt bolaget upplåten mark. Det skulle vara egna-hems-frågans lösning detta, att få hyra en smula plats på ett kapitalistiskt bolags område! Sannerligen jag i någon af de moderna socialromanerna, vare sig amerikanska eller tyska, funnit en fantasi, som skulle kunna gå upp emot denna inbillningskraft — rakt icke.

Dock, jag vill tillägga, att, när jag läste detta på sidan 23, hade jag icke rättighet att blifva förvånad, ty jag hade redan på sidan 22 läst något annat, som är ännu värre. Utskottet säger, att man kunde,

alltför gerna, utan skada eller olägenhet antaga Kongl. Maj:ts förslag att göra den polis, som skall vårda sig om allmän ordning och säkerhet, till bolagets aflönade tjänare — mycket väl skulle man kunna göra det. Men utskottets majoritet, som är mycket grannlaga, säger sig hafva velat undanrödja äfven ett falskt "sken" af beroende. Ja, det skulle kantänka vara ett falskt sken af beroende detta, att polisen, som naturligtvis i likhet med alla andra människor enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle för möjligheten att skaffa sig tak öfver hufvudet vara beroende af bolaget, skulle få uppbära sin aflöning å bolagets kontor och på samma gång vara beroende af dess vitsord både vid första förordnandet af Konungens befallningshafvande och vid förnyandet deraf. Denna polis skulle vara alldeles oberoende af bolaget! Det är ett så remarkabelt resonnement, att jag säger, att, när jag kom till sidan 23, hurrade jag visserligen till en smula. Men jag åtrade mig; jag tyckte, att mina nerver borde varit stärkta, sedan jag läst sidan 22.

Eftersom utskottet gjort sig besväret att undanrödja *ett* falskt sken af beroende af bolaget, hvarför har icke utskottet sträckt samma välvilliga åtgärd till en annan lika betänklig punkt i Kongl. Maj:ts förslag, der det nemligen heter, "att bolaget skall öfvervaka och i första hand ansvara för, att helsovårdsstadgans föreskrifter samt andra till den allmänna sundhetens befrämjande gifna bestämmelser iakttagas inom det område, som till bolaget upplättes?" Hvarför har icke utskottet då undanröjt äfven denna punkt och det ytterst obehagliga sken, som står ut af den? Hvad skall förhållandet enligt Kongl. Maj:ts förslag blifva mellan bolaget som helsovårdsmyndighet uti detta turstendöme å ena sidan och den kommunala myndigheten å den andra, hvilken det hittills enligt lag ålegat att hafva närmaste insigten öfver allmänna helsovården? Hvilket skall förhållandet blifva mellan dessa myndigheter, det skulle vara särdeles intressant att få någon upplysning om, ty icke kan jag räkna ut det sjelf, det får jag medgifva, och jag misstänker, att det kan vara lika illa ställdt med åtskilliga andra af kammarens ledamöter. Skall den kommunala myndigheten sitta och afvakta för att se, om bolaget uppfyller sina skyldigheter i detta afseende på behörigt sätt, och, om så icke inträffar, skall då denna kommun, der jag förmodar att bolaget disponerar röstöfvermakt, ansätta bolaget att fullgöra sin pligt? Skall det möjligen gå till på det sättet?

Jag vill om sjelfva principen i det hela säga, att man är inne på en väg så origtig, att jag verkligen icke trott, att jag någonsin skulle få se svenska regeringen beträda densamma. När man säger, att så nödvändiga samhällsfunktioner under statsmaktens tillsyn som upprätthållande af allmän ordning och helsovård skola öfverflyttas på bolag, så är detta lika betänkligt som att till det öfverlemnna sådana här onödigt stora delar af statens fastigheter.

Det skulle för öfrigt vara underligt, om den majoritet, som har beslutit detta utskottsutlåtande, aldrig har hört talas om hvad kommunal-matadorer, vare sig individer eller bolag, kunna taga sig till i kommunala angelägenheter, t. ex. just beträffande helsovården. För den

*Angående
upplåtande
af aktiebolaget
Gellivare
malmfält af
kronan till-
hörig mark i
Norrbottens
län m. m.
(Forts.)*

Angående
upplåtande
åt aktiebolaget
Gellivare
malmfält af
kronan till-
hörig mark i
Norrbottnens
län m. m.
(Forts.)

händelse, att detta skulle vara alldeles obekant för utskottsmajoriteten, skall jag be att få erinra om följande faktum, som jag trodde icke skulle vara glömdt, nemligen huruledes distriktsläkaren i Mölndals by blef uppsagd från sin tjänst, därför att han var misshaglig för den största röstegaren inom kommunen. Han uppsades från sin tjänst af disponenten för Korndals bruk, hvilken disponent röstade för ett taxeringsvärde af 1,732,000 kronor, ehuru hela den öfriga röstmassan, för ett taxeringsvärde af 1,631,000 kronor, stod på den omtyckte och nitiske läkarens sida. Hvad som kunnat ske en gång, genom ingripande af den myndige disponenten på Korndals bruk, kan nog ske äfven i Norrbotten genom en åtgärd af den röstöfvermagt, som der komme att disponeras af Gellivare-bolaget.

Utskottet har visserligen uti eu punkt nederst på sidan 28 och öfverst på sidan 29 jemkat en liten smula på Kongl. Maj:ts obilliga vilkor, då utskottet skrifvit 2 år i stället för 1 år och 3 år i stället för 2 år samt, i följd deraf, i nästa punkt 5 år i stället för 3 år. Jag frågar mig emellertid härvid: hvarför har icke utskottsmajoriteten, vid betraktandet af dessa obilliga vilkor, som synas vara tillkomna blott för att omöjliggöra för den enskilde att komma i besittning af tomter deruppe, hvarför har icke utskottet låtit inspirera sig af båda kamrarnes beslut 1891 och 1894 om rätt för köpare af lägenhet, som afsöndrats från kronodomän, att, om han så önskade, få inbetala köpeskillingen med $\frac{1}{10}$ hvarje år under loppet af 10 år? Hvarför har icke utskottets majoritet på samma gång strukit bort den barbariska bestämmelsen i Kongl. Maj:ts proposition om förlust af redan gulden andel af köpeskillingen, derest köparen brister i fullgörandet af de stipulerade villkoren? Någon sådan straffbestämmelse förekommer icke uti de af Riksdagen 1891 och 1894 fattade beslut, hvilka till efterrättelse utfärdades af Kongl. Maj:t i skrivelser till domänstyrelsen 1893 och 1896.

Visserligen säger nu utskottet, att det är mycket angeläget, att den föreliggande frågan blir afgjord. Ja, frågan är *nu* oändligt viktig och angelägen, sedan bolaget först hunnit fundera ut, huru mycket bolaget vill förvärfva i Norrbotten, och sedermera fått Kongl. Maj:t till förespråkare och målsman för dessa orimliga och öfverdrifna anspråk. *Nu* är frågan mycket viktig och angelägen och kan icke uppskjutas, men så har förhållandet icke varit hittills. När bolaget väl tänkt ut, huru mycket det ville hafva — och detta hör till det karakteristiska för behandlingen af hela detta ärende — då kom en kungörelse, som förbjöd att bygga på kronans mark. Förut var det icke något ondt i att arbetarne lika väl som bolaget byggde på kronans mark, ty *då* var det för bolaget fördelaktigt, att arbetarne sjelfva skaffade sig bostäder, emedan bolaget icke kunde eller ville skaffa dem tillräckligt med bostäder och emedan dessa, för att kunna få arbeta hos bolaget, måste skaffa sig tak öfver hufvudet. *Då* var det bra. Men sedan bolaget räknat ut, att det här ska' vi ha, då fick Konungens befallningshafvande brådtom att varna arbetarne från att bygga, att varna dem att fortsätta en verksamhet, om hvilken

icke ett klandrande ord hördes, så länge den var för bolaget nyttig och angenäm.

Bostadsförhållandena deruppe äro dåliga, men de hafva varit sämre än hvad de för närvarande äro, och arbetarne anstränga sig med all kraft att förbättra dem. För öfrigt har verkställande direktören för bolaget sjelf sagt mig, att man nog kan vänta ännu ett år, på samma gång som han uttryckligen förklarade, att bolaget är belåtet, om Riksdagen, i stället för att gifva ett blott naket afslag på Kongl. Maj:ts proposition, låter förstå, att Riksdagen önskar en bättre utredning. Och det är just hvad reservanterna föreslagit, och hvartill reservanterna lagt ännu en sak, nemligen en erinran till Kongl. Maj:t att påskynda denna utredning, så att den kan framläggas redan vid nästa riksdag.

Det är för öfrigt så mycket mindre någon fara i ett uppskof, som — så vidt jag kan förstå — Kongl. Maj:t är fullständigt oförhindrad att, när han vill, tillåta uppförandet af provisoriska bostäder på kronans mark. Af utskottets utlåtande veta vi — hvad man redan hade en aning om förut — att det går an att flytta byggnader, så att, om Kongl. Maj:t tillåter, kan ett sådant provisoriskt byggande taga sin början när som helst, när väderleken sådant medgifver.

Derför tycker jag, att det icke är skäl att med hänvisning till en brådska, som inträffat först från det ögonblick, då bolaget fått klart för sig hvad det ville hafva — försöka pressa Riksdagen att antaga ett så betänkligt förslag, hvilande på en så ytterligt underhållig utredning.

Jag skall endast be att få tillägga ett par ord.

Riksdagen skref till Kongl. Maj:t den 18 maj 1897, att "öfre Norrlands kulturella utveckling i väsentlig grad är beroende på ökad industri derstädes"; och att "en landsdels framåtskridande i välmåga och kraft otvivelaktigt bidrager till hela landets bästa"; samt att "det enligt Riksdagens tanke är ett vilkor för ett framgångsrikt försvar af Norrland, att der finnes en talrik och burgen bofast befolkning, som kan uppställa en större truppkontingent än för närvarande."

Det önskningsmålet skall Riksdagen sannerligen icke se realiserat genom att antaga ett förslag, som går ut på att upplåta denna ofantliga domän åt ett bolag och således göra alla de menniskor, som skola bosätta sig der, helt och hållet beroende af kapitalismens magt. Riksdagen skall icke uppnå detta ändamål genom att låta Norrbotten skiftas i bolagsfurstendömen, der den stora befolkningen icke blir något annat än af bolagen helt och hållet beroende grufarbetare eller helt och hållet beroende handlande och handverkare o. s. v. Det blefve icke den burgna och bofasta befolkning, om hvilken Riksdagen talade. Den blefve bofast till dess vräkningsbefallningen kom från bolaget, och den kunde blifva burgen blott på bolagets nåd. Nej, må staten icke anhända sig möjligheten att bereda tillfälle för den växande befolkningen att skaffa sig egna hus och hem; och under rimliga vilkor från statens sida skall denna befolkning kunna skaffa sig egna hus och hem utan något direkt understöd. Med förvärfvet af dessa egna hus och hem, med det förvärfvet växer kärleken till

*Angående
upplåtande
åt aktiebolaget
Gellivare
malmfält af
kronan till-
hörig mark i
Norrbottens
län m. m.
(Forts.)*

Angående
upplåtande
åt aktiebolaget
Gellivare
malmfält af
kronan till-
hörig mark i
Norrbottens
län m. m.
(Forts.)

allt det, som ordet *hem* innebär, äfven kärleken till det stora gemensamma hemmet, det svenska fosterlandet. Med förvärfvet af detta hem växer äfven försvarskraften sig stark, när man vet att man har något annat att försvara än andras rikedom och sin egen och sina närmastes hopplösa belägenhet. De egna anspråkslösa hemmen för småfolket deruppe, dessa anspråkslösa hem, endast usla kojor i jemförelse med kapitalisternas millionpalats, de blifva träborgar af ett annat slag, än det som Delfiska oraklet en gång rådde atenarne att sätta sin lit till, då barbarerna hotade deras heliga stad. Men äfven inom dessa trämurars moraliska hägn skall besättningen, den "burgna och bofasta befolkningen", om hvilken Riksdagen i fjol talade, väl veta att försvara landet för att kunna lemna det fritt åt sina söner.

Jag anhåller om bifall till reservationen och afslag å Kongl. Maj:ts proposition.

Häruti instämde herrar *Fredholm, John Olsson, Wavrinsky, Eklund* i Stockholm, *Byström, Höjer, Aulin, Anderson* i Hasselbol, *Hammarström, Nydahl* och *Walter*.

Herr Husberg: Herr talman, mina herrar! Denna fråga är ju obestriddigen af mycket stor betydelse. Innersta syftet har varit att få ett ordnad förhållande till stånd vid Malmberget, der förhållandena länge varit högst bedröfliga. Det vill nu synas, som skulle önskemålet att få förhållandena bättre ordnade icke kunna på grund af denna Riksdags beslut realiseras. Jag inser full väl att, då Kongl. Maj:ts proposition icke kunnat inom statsutskottet från denna kammare erhålla mer än 2 röster för sig, och då jag sammanhåller detta med hvad jag i öfrigt hört, denna kongl. proposition eller statsutskottets förslag icke har någon utsigt att i denna kammare gå igenom. Jag vill också tillkännagifva rent ut, att jag för min del icke blir så värst ledsen, om denna fråga faller, icke därför att jag ej tycker illa vara, att förhållandena på Malmberget skola vara sådana som de äro, och att omständigheterna bragt det derhän, att vi nu måste stå och stampa på samma ledsamma punkt, men därför att i denna sak hafva anlagts så stora synpunkter och brytas så olika betraktelsesätt mot hvarandra, att man ju bör kunna få, såsom man tyckes önska, gripa sig an med att söka lösa frågan på något annat, af andra synpunkter bestämdt sätt. Nåväl; må man då nedlägga arbete på att lösa frågan på annat sätt och se till, om sådant går för sig, då man ock får tillfälle att närmare bestämma sitt omdöme, huruvida det nu föreslagna sättet att lösa frågan verkligen varit så dåligt, som man har påstått.

Sedan jag sagt detta, ber jag blott att få göra ett par anmärkingar. Den ena afser ett yttrande, som faldes med afseende å det område, som skulle undantagas för att upplåtas till fria tomter, och hvari uppmärksamheten fästes på de der befintliga inmutningarna. Det framstaldes af herr Nylander, och jag tror att det upprepades af herr Hedin, samt innebar den frågan, huruvida man kunde veta att dessa inmutningar, som nu uppgifvas skola finnas der, verkligen äro *alla* inmutningar. I afseende härå anser jag mig böra lemna den

upplysningen, att då Konungens befallningshafvande af Kongl. Maj:t fått befallning att uppgöra detaljerad regleringsplan, lät jag anmoda såväl bergmästaren som den ingenjör, hvilken hade att upprätta planen, att på denna plan inlägga till äfventyrs befintliga inmutningspunkter med tillhörande förslagsarealer. Derför har jag fullaste anledning att antaga, att icke några andra inmutningar finnas än de, som på de i sammanbindningsbanan befintliga kartor äro för herrarne synliga.

Hvad vidare beträffar det område, som skulle upplätas till bebyggande åt enskilde under eganderätt, så vill jag nämna att, om det frånräknas, som möjligen skulle på grund af enskilda inmutningar bortgå, återstoden dock är så tillräcklig, att derigenom skulle kunna tillgodoses behovet för en mycket lång framtid. Ingenjören, som upprättat denna plan, anser ju, att området skulle gifva fullt utrymme åt 12,000 människor. Äfven om jag från detta område, som skulle upplätas åt enskilde, borträknar de figurer på kartan, som herrarne se komma att träffas af inmutningar, och om jag också räknar ifrån den vattensjuka terrängen, så tror jag dock, att man med största säkerhet kan säga, att den återstående arealen blir mycket betydlig.

Hvad sedan beträffar det område, som skulle upplätas på arrende till bolaget, så har det yttrats, att bestämmelserna derom äro tillkomna rent af i syfte att göra bolaget till allenaherrskande och alla, som till äfventyrs skulle vilja nedsätta sig på det området, till slafvar. Om den faktiska effekten af de föreslagna bestämmelserna skulle blifva sådan, derom kan man ju tvista, men nog kunna de ursprungliga förslagsställarne i denna sak fritaga sig från den tanken, att något sådant ingått i deras syfte. Det är visserligen något mera ovanligt, detta som här föreslås. I vanliga fall, när någon åstundar ett arrende af staten, så upplåter staten till honom ett visst fixt område, och sedermera får han öfver detta område fritt förfoga. Här har tillgått på annat sätt. Här har ifrågasatts att till bolaget upplåta ett område, större än bolaget obestriddligen behöfver, men med skyldighet för bolaget att afstå delar af området, under vissa förutsättningar, än för ett och än för ett annat ändamål. Om man nu tycker att detta är egendomligt, att till bolaget skulle upplätas mer än bolaget behöfver, då vill jag säga, att detta har sin förklaring i sakens egen natur. Området är stort och på *en* punkt kan bolaget behöfva anlägga verkstäder; på en annan punkt icke långt derifrån kan det behöfva ett område för en stollgång till en längre bort belägen grufva; ett annat område kan behöfvas till bostadshus; ytterligare ett annat till upplagsplatser, transportvägar och dylikt. Den största delen af detta område, undantagandes det som är rena impedimenter, såsom den nordliga delen, der ingen meunniska kan bo, är sådant, att det i mån af bolagsaffärens utveckling kan ifrågasättas, att dess flesta olika delar kunna komma att behöfvas för bolaget, men det är påtagligen en omöjlighet för bolaget att nu kunna säga, om bolaget icke skulle behöfva det eller det området. Detta har jag velat nämna såsom förklaring, hvarför bolaget från början skulle få åt sig upplåtet större område, än det nu behöfver, men med skyldighet att sedermera afträda hvad som kunde visa sig icke vara för bolaget behöfligt. Detta tillvägagångssätt be-

*Angående
upplåtande
åt aktiebolaget
Gällivare
malmfält af
kronan till-
hörig mark i
Norrbottens
län m. m.
(Forts.)*

*Angående
upplåtande
åt aktiebolaget
Gellivare
malmfält af
kronan till-
hörig mark i
Norrbottens
län m. m.
(Forts.)*

stämdes för öfrigt af en liflig önskan att få denna fråga löst så fort som möjligt. Länsstyrelsen tänkte sig då att låta bolaget få detta område, men hade i syfte att omedelbart derefter vidtaga åtgärder för att få utbrönt, hvilket område som skulle i första hand kunna afskiljas för att upplåtas åt enskilde till arbetarebostäder, och, så som frågan nu föreligger, veta herrarne, att äfven detta sista syfte i den kongl. propositionen är tillgodosedt derigenom, att hela området söder om jernvägen skulle upplåtas åt enskilde.

Jag skall icke upptaga herrarnes tid längre, men då jag för min del icke kan spåra någon den ringaste fara uti att antaga denna proposition, skall jag, till den kraft och verkan det hafva kan, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Stallerhult: Då jag är en af de ledamöter från denna kammare i utskottet, som varit med om utskottets förslag, så skall jag tillåta mig att säga några ord i frågan. Jag vet allt för väl, att utgången här i kammaren är gifven, men trots den svåra kritiken mot utskottets förslag kan jag icke komma ifrån den öfvertygelsen, att utskottet har handlat riktigt, då det tillstyrkt propositionen. Det hufvudsakligaste och egentligen enda skälet, som anförts mot förslaget, är, att det område, som bolaget önskar erhålla, skulle vara för stort. Men jag vill hänvisa en hvar, som så säger, att taga del af de kartor öfver området, som finnas upphängda i sammanbindningsbanan, och jag vill fråga, huruvida han äfven sedan kan med samma styrka vidhålla sitt påstående. På kartan finnas nemligen utmärkta alla de inmutningar och utmål, som skulle falla inom området och hvilka så att säga trasa sönder detsamma, så att det icke kommer att återstå några platser, som skulle kunna blifva förmånliga för andra än bolaget.

Ser man vidare på de vilkor, under hvilka området skulle upplåtas åt bolaget, så tror jag icke, att man kan säga, att det verkliga skulle blifva någon fara att lemna bolaget en dylik dispositionsrätt öfver detsamma. Man kan icke tänka sig ett enda fall, der bolaget icke skulle vara skyldigt att afstå jord för än det ena än det andra ändamålet. En hel del sådana fall äro uppräknade i betänkanDET, och äfven för deu händelse man här skulle ha glömt bort något fall, der det skulle vara önskligt att bolaget skulle vara skyldigt att upplåta jord, så har man äfven för ett sådant fall stadgat en dylik skyldighet. Det heter nemligen i en punkt af utskottets förslag: "att om af anledning, som förut icke blifvit nämnd, det nu eller framdeles skulle visa sig angeläget, att någon sådan del af området, som för bolaget icke är oundgängligen behöflig, från bolagets arrenderätt undantages, bolaget skall vara skyldigt underkasta sig Kongl. Maj:ts bestämmande härutinnan." Skulle således något dylikt fall vara uteglömdt, så är ju saken hjälpt med denna bestämmelse.

Utskottets majoritet — om jag så får säga, då man i denna fråga stält 12 mot 12 i utskottet, men i hvarje fall de, som bestämt utskottets beslut — hafva visst icke, såsom en talare sade, räknat endast med den ena parten, utan också med de två öfriga parterna, kronan och

arbetarne, och jag är alldeles viss om att det är hänsyn till arbetarnes väl och icke till bolagets fördel, som förestafvat detta beslut.

Af de handlingar, som stått utskottet till buds, finner man, att det egentligen är arbetarne, som fört frågan så raskt framåt, och att det är arbetarne, som gjort, att densamma redan nu måst föreläggas Riksdagen. Och hvarför detta? Jo, därför att de påstått, att de nuvarande förhållandena äro för dem olidliga. Då den nu föreliggande frågan om upplåtelse af jord till bolaget först väcktes, så ingick ett antal arbetare — jag tror omkring 300 stycken — till Kongl. Maj:t med begäran att få för evärdeliga tider åt sig upplåtna områden för att på dem uppföra bostäder. Kongl. Maj:t har nu också, efter verkställd utredning, hörsammat denna arbetarnes begäran. Arbetarne begärde för ifrågavarande ändamål 110 har, och när nu i den kongl. propositionen föreslagits att för ändamålet undantaga 145 har, således 35 har mera än hvad arbetarne sjelfva begärt, så kan man väl icke säga, att genom den kongl. propositionen tillfogats arbetarne någon orätt.

Det påstods vidare, att alla arbetarne skulle komma under bolagets värde och helt och hållet beröfvas sin frihet, men jag vill fråga, huruvida man verkligen kan tro något sådant, då man ser, att enligt de uppgjorda planerna skulle till egna bostäder åt arbetarne undantagas 117 qvarter, med 600 särskilda tomter. Nu har man väl sagt — och detta är visserligen också en sanning — att åtskilliga af dessa qvarter skulle sönderstyckas i följd af derå befunnliga inmutningar, och vi veta ju, att enligt grufvestadgan till hvarje utmål i regel utlägges omkring 200 qv.meter mark. En blick på kartan visar ju emellertid, att de der utmärkta 16 inmutningarna skulle beröra endast 31 af de 117 qvarteren. I allt fall återstår ju ett ofantligt område, som åtminstone icke är mindre än det arbetarne sjelfve begärt.

Om man i likhet med den ingenjör, som uppgjort beräkningarne, antager, att i medeltal på hvarje 1,000 qv.meter, d. v. s. 10 à 12,000 qv.fot. kan uppföras en byggnad till bostad åt femton personer, så skulle inom detta planlagda område 12,000 personer kunna erhålla bostäder. För närvarande uppgår arbetarnes hela antal till endast 5,000, och plats skulle således beredas inom detta område icke blott för dessa 5,000, utan mer än dubbelt så många skulle på området kunna förvärfva hem på egen torfva. Under sådana förhållanden tror jag förvisso icke, att man kan säga, att bolaget skulle helt och hållet beröfva arbetarne deras frihet.

En annan anmärkning, som reservanterna och särskildt herr Nylander framhållit, är den, att om staten på sätt, som här föreslås, arrenderar bort hela detta område, så har staten derigenom afskurit sig all möjlighet att kunna bestämma öfver arrendena. Ja, detta må nu vara sant, men det är alldeles icke något nytt. År 1882 antog Riksdagen en författning, som rör alla våra statsdomäner till ett antal af 2,682 st., hvilkas årliga afkastning uppgår till 2½ mill. kronor, och genom denna författning har Riksdagen äfven afhändt sig all rätt att bestämma öfver arrendena af dessa domäner och får nöja sig med de arrenden, som bestämmas af en nämnd, bestående af domänintendenten och två personer, utsedde den ene af landstinget och den

*Angående
upplåtande
åt aktiebolaget
Gellivare
malmfält af
kronan till-
hörig mark i
Norrbottens
län m. m.
(Forts.)*

Angående
upplåtande
åt aktiebolaget
Gellivare
malmfält af
kronan till-
hörig mark i
Norrbottnens
län m. m.
(Forts.)

andra af hushållningssällskapet. Dessa tre personer verkställa nemligen en uppskattning och på grund af denna bestämmer domänstyrelsen arrendet för en period af 20 år. Vidare har man också med afseende å dessa domäner optionsrätt. Om en arrendator har under en arrendeperiod uppfyllt sina skyldigheter och i öfrigt skött sig väl, så bestämmer visserligen efter arrendeperiodens utgång samma nämnd nytt arrendebelopp, men man kan icke taga jorden ifrån den förre arrendatorn. Så länge denna lag gäller för statens 2,682 kronodomäner, tror jag icke, att Riksdagen har något att säga med afseende å de nu föreslagna bestämmelserna. Det är väl sant, att det icke här blir samma myndighet, som kommer att hvar 10:de år uppskatta arrendevärderna, som enligt 1892 års författning, men jag tror, att man måste i lika hög grad böja sig för de här föreslagna personernas auktoritet.

Jag för min del tror, att man kan hafva lika goda skäl att tillstyrka utskottets förslag som de, hvilka anförts af dem, som här klandrat detsamma, och jag tror, att den, som talar för utskottets förslag, kan vara lika god vän af arbetarne som de, hvilka påstå, att arbetarne skulle förlora sin frihet, om förslaget antages. Om utskottets förslag bifalles, så finnes för hvar och en, som vill för evärdelig tid förvärfva plats för att derpå uppföra en bostad åt sig, tillfälle härtill, under det att, såsom det nu är stäldt, ingen sådan plats finnes, för så vidt man icke vill bygga på mark, der sådant ej är tillåtet.

Jag tror mig icke träda grannlagenheten för nära, om jag meddelar, att under det vi behandlade denna fråga på afdelningen, ankom den 1 maj till Riksdagen ett telegram från arbetarne der uppe, deri de uppmanade Riksdagen att se till, att den nu föreliggande planen blefve godkänd och tillfälle derigenom beredt dem att köpa mark för att på densamma uppföra bostäder åt sig. Jag vill nu icke säga, att det var detta telegram, som förmådde oss att tillstyrka Kongl. Maj:ts förslag, men något verkade detsamma nog i den rigtningen.

Hvad angår det påståendet, att bolaget skulle komma att tyrannisera de personer, som skulle komma att bygga och bo der uppe, så vågar jag påstå, att Riksdagen icke förut visat sig så noga i sådana fall. År 1892 upplätos sålunda 400 tunnland till Arvidsjaurns kommun, och samma år 264 tunnland till Gellivare kommun. Det var då till kommuner och icke till ett bolag, som områdena utarrenderades, och det var kommunerna, som sedan uppdelade områdena i tomter och bestämde, på hvilka vilkor enskilde fingo slå sig ned der. Kommunerna fingo således då samma rätt, som man nu ifrågasätter för bolaget, men skilnaden är, att man då icke fick se de vilkor, som kommunerna skulle bestämma. Här åter får Riksdagen se, på hvilka vilkor bolaget skall tillåta enskilde att uppföra bostäder inom området, och vilkoren äro alldeles desamma som Riksdagen förut godkänt. Så skedde år 1895 i fråga om två särskilda platser, i det man nemligen upplät vid Långträskis jernvägsstation 102 tunnland och vid Jörns jernvägsstation 582 tunnland under alldeles samma vilkor, som skulle gälla angående det nu ifrågavarande området. Intet ord yttrades då om att häri skulle ligga någon fara eller orättvisa. Ännu år 1897 skedde en

jordupplåtelse om 27 har åt ett annat stationssamhälle på samma vilkor.

Min öfvertygelse är därför, att man kan taga denna sak lugnt, och att man alldeles icke behöfver frukta för något förtryck, för den händelse Riksdagen skulle finna sig föranlåten att bifalla utskottets förslag. Jag tror därför, att man kan taga förslaget sådant det är, men om man genom en ny utredning skulle kunna komma till ett bättre resultat, såsom motståndarne till förslaget hoppas, så mycket gerna för mig, ehuru jag icke är den, som tror, att man kan åstadkomma någon utredning som tillfredsställer alla.

Riksdagen har ju anslagit flere tiotal millioner kronor till inköp och byggande af jernvägar, som skola trafikeras hufvudsakligen af bolaget, och bolaget får på dessa penningar betala dryg ränta och äfven återbetala inköpssumman för anläggningarne. Skulle det då icke vara Riksdagen värdigt att i någon mån sörja för att arbetarne, den lefvande kraft, som skall bryta den malm, från hvars transporterande jernvägen hufvudsakligen hemtar sina inkomster, skulle det icke vara Riksdagen värdigt, säger jag, att i någon mån sörja för att dessa arbetare finge bostäder, som kunna bebos af menniskor, i stället för de eländiga hålor, som de nu hafva? Jag vågar därför yrka bifall till utskottets förslag och jag gör detta med full visshet, att jag dermed mera gagnar arbetarne än bolaget.

Herr Boström instämde häruti.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit hvarterda af de gjorda yrkandena, afslog kammaren såväl utskottets hemställan som Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

§ 4.

Föredrogos och lades till handlingarne *sammansatta stats- och lagutskottets* memorial:

n:o 10, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande *dels* framställningar med afseende å delning af Hernösands stift, *dels* och förslag om ändring i förordningen angående allmänt kyrkomöte, och

n:o 11, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande sammansatta stats- och lagutskottets i memorial n:o 8 framställda förslag till voteringsproposition.

§ 5.

Efter föredragning vidare af *sammansatta stats- och lagutskottets* memorial n:o 12, angående anvisande af ersättning till sammansatta stats- och lagutskottets kansli, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda memorial hemställt.

*Angående
upplåtande
åt aktiebolaget
Gellivare
malmfält af
kronan till-
hörig mark i
Norrbottens
län m. m.
(Forts.)*

§ 6.

Likaledes biföllos lagutskottets härefter, hvar för sig, föredragna memorial:

n:o 86, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets utlåtande n:o 75 i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 18 § i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning den 31 oktober 1873, och

n:o 87, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets utlåtande n:o 70 i anledning af väckt motion angående ändrade straffbestämmelser i värnpligtslagen.

§ 7.

Föredrogs och bifölls särskilda utskottets n:o 1 memorial n:o 5, angående aflöning åt dess tjänstemän och vaktbetjening.

§ 8.

Slutligen föredrogs och bifölls särskilda utskottets n:o 2 memorial n:o 6, angående aflöning åt dess tjänstemän och vaktbetjening.

§ 9.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser:

n:o 106, till Konungen, med reglementen för riksbankens styrelse och förvaltning; och

n:o 107, till fullmäktige i riksbanken, med öfverlemnande af reglementen för riksbankens styrelse och förvaltning.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 4,4 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Fredagen den 13 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och ledde dervid herr vice talmannen kammarens förhandlingar.

§ 1.

Anmälades och godkändes Riksdagens kanslis förslag

dels till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 118, angående ålderdomsunderstöd åt i kommuners tjänst anställda barnmorskor;

n:o 119, om ändring af 2 § 2 mom. i förordningen angående handel med ether samt ether- eller sprithaltiga läkemedel den 8 december 1876;

n:o 120, angående åtgärder till höjande af den svenska sjöfartsnäringsen och till främjande af svenska alsters afsättning i utlandet; och
n:o 128, angående åstadkommande af ökad varaktighet hos vissa tryckalster;

dels till paragrafer i riksdagsbeslutet:

n:o 19, angående ändrad tid för verkställande af val till riksdagsmän i Andra Kammaren;

n:o 20, angående ändring af §§ 1 och 5 tryckfrihetsförordningen;

n:o 21, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken;

n:o 22, angående ansvarsfrihet beträffande fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret lemnadt uppdrag i fråga om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus;

n:o 23, om åtgärder till förebyggande af oskäligt dröjsmål med återföretagande af till annan domstol förvisade ransakningar;

n:o 24, angående strängare straffbestämmelser för vittnen, som utan laga förfall från rätten uteblifva;

n:o 25, angående vissa bestämmelser om beräkning af strafftid och om ändrad lydelse af 1 § i lagen angående straffarbets och fängelsestraffs verkställande i enrum den 29 juli 1892;

n:o 26, angående förlängning af tiden, under hvilken förordningen den 6 juni 1883 rörande de lappar, som med renar flytta emellan de förenade konungarikena Sverige och Norge, skall vara gällande;

n:o 27, om ändrad lydelse af § 2 mom. 3 och § 11 mom 1 i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilde att fullgöra requisitioner för krigsmagtens behof;

n:o 28, angående ändring af förordningen om biskopsval den 30 maj 1759;

n:o 29, angående ändrad lydelse af 86 § utsökningslagen m. m.;

- n:o 30, om ändrad lydelse af § 30 i lagen angående tillsättning af presterliga tjänster den 26 oktober 1883;
 n:o 31, rörande vissa bestämmelser angående enskilda banker, som afstått från sedelutgifningsrätt;
 n:o 32, om ändring i förordningen angående bevilning af fast egendom samt af inkomst den 3 december 1897;
 n:o 33, angående arfvodet för kontroll vid denaturering af brännvin;
 n:o 34, angående stämpelafgift för check;
 n:o 35, angående tullbevilningen;
 n:o 36, angående åvägabringande af rättsordning beträffande släktnamn;
 n:o 37, rörande ändrad lydelse af 25 § i förordningen angående patent den 16 maj 1884;
 n:o 38, angående skärpt lagstiftning mot ocker;
 n:o 39, angående ändrad lydelse af 13 kap. 4 § giftermålsbalken;
 n:o 40, angående ändrad lydelse af vissa delar af värnpligtslagen;
 n:o 41, angående åtgärder mot missbruk af vissa äldre aktiebolags rätt att inlösa egna aktier;
 n:o 42, angående utarbetande af förslag till ny legostadga; samt
 n:o 43, angående skärpta straffbestämmelser för olofflig brännvinsförsäljning.

§ 2.

Likaledes godkändes följande ytterligare inkomna och nu anmälda förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nemligen från:

statsutskottet:

- n:o 75, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel, innefattande anslagen till landtförsvaret;
 n:o 76, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel, omfattande anslagen till sjöförsvaret;
 n:o 80, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;
 n:o 108, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa under förra militiebostället $\frac{1}{8}$ mantal Hvellinge n:is 22 och 30 i Malmöhus län lydande gatehus;
 n:o 109, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af egendomen Nefvitshög n:o 15, ett kronobete i Malmöhus län;
 n:o 110, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af en postverket tillhörig tomt del i Ystad;
 n:o 111, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition, angående upplåtelse till statens jernvägar af ett jordområde från kungsladugården Ås kloster n:o 1 i Hallands län;
 n:o 112, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition, angående upplåtelse till statens jernvägar af ett jordområde från Alnarps kungsgård i Malmöhus län underlydande gatehusen n:is 12, 13 och 14 Lomma;

n:o 113, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upphörande af de Schenäs och Bråborgs kungsgårdar tillkommande andelar af vinternotfisket i Bråviken;

n:o 114, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående tiondefrihet för Höganäs stenkolsverk;

n:o 115, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående uppehållande af verksamheten å kongl. operan m. m.;

n:o 116, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter enkan Brita Kristina Nylander;

n:o 117, i anledning af Kongl. Maj:ts propositioner angående efterskänkande af kronans rätt till tre danaarf;

n:o 122, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afskrifning af den från viss jord inom Skåne m. fl. provinser utgående kyrkotionden;

n:o 123, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upphörande af den i Skåne, Halland och Blekinge utgående helgonskyld;

n:o 124, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upphörande af den i Göteborgs och Bohus län utgående landskyld;

n:o 125, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af magnesitförekomster;

n:o 126, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jordafsöndring från den till indragna förra öfverstebostället Kastellegården n:o 1 om 6 mantal i Ytterby och Rödbo socknar, Inlands södra härad af Göteborgs och Bohus län hörande lägenheten Högen;

n:o 129, angående anvisande af medel till odlingslånefonden och ändring i vilkoren för lån från samma fond;

n:o 130, i fråga om förkortande af den tid, inom hvilken vederbörande myndigheter hafva att afgifva yttranden i anledning af Riksdagens revisorers berättelse angående statsverket;

n:o 138, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader, vattenkommunikationer och torrläggning af vattensjuka marker samt angående vilkoren för sådana statsbidrags åtnjutande;

n:o 139, angående löneförbättring för stationskarlar vid statens jernvägar;

n:o 140, angående de i 63 § regeringsformen föreskrifna kreditivsummor; samt

n:o 141, om anläggande af ett jernvägsspår från Gellivare station till Koskulls kulle.

lagutskottet:

n:o 131, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862;

n:o 132, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige och till lag om renmärken, samt i anledning af i ämnet väckt motion;

n:o 133, i anledning af väckta motioner angående ändring i vissa delar af gällande strafflagstiftning;

n:o 134, i anledning af väckt motion angående tillägg till förordningen om offentlighet vid underdomstolarna;

n:o 135, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående skyddskoppypningen i riket;

n:o 136, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillägg till förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, innefattande bestämmelser om municipalsambällen; samt

n:o 137, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande särskilda bestämmelser om vissa aktiebolag, som drifva lånerörelse; samt

sammansatta stats- och lagutskottet:

n:o 95, i anledning af dels Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om förändrade bestämmelser angående aflöning åt ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor samt angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid dylika skolor, dels ock i detta ämne inom Riksdagen väckt motion; samt

n:o 96, i anledning af dels Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar med afseende å delning af Hernösands stift, dels ock Kongl. Maj:ts proposition n:o 31 med förslag till lag om ändrad lydelse af §§ 2 och 5 i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial n:o 106, med förslag till de återstående stadgandena i det nya reglementet för riksgäldskontoret.

statsutskottets memorial n:o 107, angående öfverlemnande till Kongl. Maj:t af det nya reglementet för riksgäldskontoret.

statsutskottets memorial n:o 108, angående den nya riksstaten.

bevillningsutskottets betänkande n:o 34, med förslag till den af Riksdagen fastställda bevillningssummans utgörande.

bankoutskottets memorial n:o 15, angående ett nytt medgifvande i fråga om inköp af tomt för afdelningskontoret i Falun.

§ 4.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *David Bergström* under tre dagar från och med morgondagen.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 7,18 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Lördagen den 14 maj.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 7 innevarande maj.

§ 2.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen:

n:o 78, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

n:o 79, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

n:o 142, angående statsregleringen för år 1899 och sättet för anvisande af vissa anslagsbelopp;

n:o 143, angående beräkningen af statsverkets inkomster;

n:o 144, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående förändrade bestämmelser rörande förvaltningen af statens till bergshandteringsens understöd anslagna skogar m. m.; samt

n:o 145, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtande åt aktiebolaget Gellivare Malmfält af kronan tillhörig mark i Norrbottens län m. m.

§ 3.

Efter föredragning, hvart för sig, af statsutskottets memorial:

n:o 106, med förslag till de återstående stadgandena i det nya reglementet för riksgäldskontoret;

n:o 107, angående öfverlemnande till Kongl. Maj:t af det nya reglementet för riksgäldskontoret; och

n:o 108, angående den nya riksstaten,

biföll kammaren hvad utskottet i nämnda memorial hemställt.

§ 4.

Likaledes bifölls bevillningsutskottets härefter föredragna betänkande n:o 34, med förslag till den af Riksdagen fastställda bevillningssummans utgörande.

§ 5.

Slutligen föredrogs och bifölls bankoutskottets memorial n:o 15, angående ett nytt medgifvande i fråga om inköp af tomt för afdelningskontoret i Falun.

Two interpellationer besvaras.

§ 6.

Ordet begärdes af

Hans excellens herr statsministern Boström, hvilken yttrade: Herr grefve och talman! I en med kammarens samtycke till mig framställd interpellation har herr A. Hedin sport, om jag ville fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på tre uppgifna förhållanden.

De två första röra tvenne af statsrådet och chefen för landtförvarsdepartementet aflättna skrivelser.

I anledning deraf tillåter jag mig erinra om Kongl. Maj:ts nådiga cirkulär af den 11 januari 1859, hvarigenom Kongl. maj:t af förekommen anledning funnit godt i nåder förklara chefen för landtförvarsdepartementet vara närmast Konungen befälhafvare för armén och honom i sådan egenskap tillkomma att med chefs magt och myndighet afgöra frågor, som röra disciplinen. Uti sin embetsberättelse till 1859 års Riksdag omförmälde Riksdagens justitieombudsman det förhållande, som föranledt ofvannämnda kongl. cirkulär. Detta har visserligen i viss mån blifvit ändradt genom ett Kongl. Maj:ts cirkulär af den 5 april 1889, men jag har velat erinra om detsamma, derför att af dess behandling framgår, att det icke kunnat undgå Riksdagens uppmärksamhet. Genom det senare nådiga cirkuläret föreskrefs, att endast der Konungen finner godt så bestämma, skall chefen för landtförvarsdepartementet närmast under Konungen och i hans namn utöfva befälet öfver krigsmagten till lands.

Att i befälsrätten ingår handhafvande af disciplinen ligger ju för öppen dag.

På grund af nyssnämnda cirkulär erhöil i kommandoväg den 23 juni 1892 nuvarande statsrådet och chefen för landtförvarsdepartementet sådan befälsrätt.

Vid sådant förhållande kan jag i de af honom aflättna skrivelserna i fråga ej se annat än ett utöfvande af den honom sålunda uppdragna befälsrätt.

Om de i interpellationens tredje punkt anmärkta förhållanden har jag mig intet bekant.

Jag saknar således anledning att särskildt fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på dessa förhållanden.

Skulle för öfrigt en ledamot af Riksdagen anse, att någon handling blifvit af en statsrådsledamot begången, hvarigenom, såsom interpellanten förmenar, "en oerhörd kränkning af ett grundlagsbud" egt rum, så behöfver icke jag erinra interpellanten om det sätt att gå till väga, som riksdagsordningens § 57 utvisar.

Herr A. Hedén anförde: Herr talman! Jag har i den till statsministern öfverlemnade, skriftligen affattade interpellationen åberopat grundlagens tydliga och otvetydiga bud. Det finnes ingen grundlag i världen, om man icke i vissa hänseenden vill med vår regeringsform jemföra den stora amerikanska unionens förbundsgrundlag, som är så tydlig, så exklusiv, så bestämd i det hänseendet, att någon verkställande magt icke tillkommer Konungens rådgifvare, utan att det är endast Konungens beslut, fattadt i närvaro af ansvarige rådgifvare, som kunna af dessa verkställas. Ingenting kan heller vara tydligare än den princip i vår grundlag, att Konungen icke eger att åt någon af sina rådgifvare delegera någon del af den myndighet, om hvilken grundlagen föreskrifver huru den skall utöfvas, nemligen i närvaro af ansvarige rådgifvare, för hvilka ansvarigheten är bestämd just med hänsyn till bestämmelserna om föredragningen vare sig i samladt statsråd eller ministerielt statsråd eller i kommandoföredragning. Det är icke möjligt att misstaga sig på detta. Om således Kongl. Maj:t i kommandoväg år 1892 uppdragit åt chefen för landtförsvarsdepartementet den magt, om hvilken herr statsministern nu talat, så är detta uppdrag till sin legalitet fullkomligt betydelselöst, och att af den omständigheten, att en sådan åtgärd icke kunnat undgå Riksdagens uppmärksamhet och icke blifvit föremål för någon anmärkning här, draga den slutsatsen att åtgärden är oklanderlig, kan ju icke vara riktigt.

Jag torde icke behöfva särskildt fästa kammarens uppmärksamhet på huru ologisk denna slutsats är, ty är en åtgärd stridande mot grundlagen, så blir den icke grundlagsenlig derigenom att vare sig genom Riksdagens okunnighet om hvad som passerat eller af någon annan orsak åtgärden icke blifvit föremål för något klander från Riksdagens sida.

Jag anser mig emellertid efter detta allmänna svar böra något närmare belysa, på hvilken väg vi hålla på att komma in derigenom att medlemmar af statsrådet, hvilka hafva att Konungen råd gifva, men derutöfver icke ega någon verkställighetsmagt eller någon annan chefsmagt, än den jag påpekat, taga sig före att handla såsom styrande ministrar i likhet med hvad som eger rum i England, Frankrike och andra parlamentariskt styrda länder. Detta har nu mera under den nuvarande regimen nått en sådan utsträckning, att, såsom jag sagt i min interpellation, det är på väg att förfalska hela statsskicket och göra alldeles illusorisk den smula af ministeriel ansvarighet, om hvilken grundlagsstiftaren har dragit försorg. Det är icke, såsom jag hört att många föreställa sig, några af Kongl. Maj:t i kommandoväg fattade beslut, som statsrådet och chefen för kongl. landtförsvarsdepartementet utfärdat i ifrågavarande skrivelser, utan det är någonting, som i den ena skrifvelsen gifver sig sjelft namn af handbref och i den andra skrifvelsen skall vara någonting annat än "handbref" förmodligen, eftersom denna påskrift icke finnes, men alldeles icke några af Kongl. Maj:t i kommandoväg fattade beslut. Ty det lärer väl vara alldeles klart, att om det också är medgifvet i regeringsformen, att ett af Kongl. Maj:t i kommandoväg fattadt beslut icke behöfver expedieras i den form som ett i statsrådet fattadt beslut — det är klart likväl,

Två interpellationer besvaras.
(Forts.)

Två interpellationer besvaras.
(Forts.)

menar jag, att ett af Konungen i kommandoväg fattadt beslut skall i den skrifvelse, hvarigenom det meddelas till förständigande för någon, gifva sig ut för hvad det är, nemligen Kongl. Maj:ts beslut.

För den händelse att en så klar sak, såsom jag har någon anledning att förmoda, icke skulle vara begriplig eller bekant för statsrådet och chefen för kongl. landtförvarsdepartementet, så skulle han med fördel kunna få närmare upplysningar af en af sina kolleger, nemligen chefen för sjöförvarsdepartementet. I konstitutionsutskottets memorial n:o 7 år 1894 förekommer en reservation, handlande om den famösa fältandaktsboken, för hvilken chefen för sjöförvarsdepartementet hade den godheten att på sin landtförvarskollegas vägnar iklåda sig ansvarighet. Der anföres en generalorder af följande innehåll:

“Till chefen för 1 fördelningen och generalbefälhafvaren i 1 militärdistriktet.

Sedan evangeliska fosterlandsstiftelsen i underdånighet anhållit, att en å stiftelsens förslag utgifven fältandaktsbok måtte kostnadsfritt utdelas till hvarje värnpliktig, som innevarande år första gången inträdt i tjänstgöring, **har Kongl. Maj:t i nåder befallt**, att exemplar deraf skall tilldelas hvar och en vid årets beväringssrekrytmöte tjänstgörande beväringssman, med påminnelse att nämnda bok bör af denne förvaras och medföras vid inställelse till tjänstgöring.

Hvilket blifvit regementen och corpsér direkt meddeladt.

Stockholms slott den 5 juni 1893.

På nådigste befallning

J. CHRISTERSON.

C. A. M. Nordenskjöld.“

Det är en korrekt generalorder.

Jag har velat erinra om detta, därför att man lefver på många håll i den föreställningen, att om statsrådet och chefen för landtförvarsdepartementet låter utfärda en skrifvelse, ett bref, och låter kontrahsignera det af, jag tror, chefen för kommandoexpeditionen, och detta bref har en *en-tête*, som lyder: “Kongl. landtförvarsdepartementets kommandoexpedition“, detta skulle derigenom blifva en af Kongl. Maj:t i kommandoväg utfärdad befallning. Det är icke så. Det är ett bref från statsrådet och chefen för landtförvarsdepartementet, som han utan någon honom tillkommande befogenhet, men med sken af lagligt handlande på embetets vägnar har utfärdat. I sådana bref utfärdas förständiganden och skrapor som dessa!

Jag säger, att detta börjat att taga en sådan utsträckning, att man verkligen kan fråga sig: hvem är det som regerar här i landet? Är det Kongl. Maj:t med biträde af de statsråd, bland hvilka hans excellens statsministern Boström intager första platsen, eller är det statsrådet och chefen för landtförvarsdepartementet? Är det han, som är regeringsmagten här i landet nu? Det har visserligen hänt kuriösa saker förr i den vägen, t. ex. när, såsom framgår af konstitutions-

utskottets memorial n:o 12 vid 1891 års riksdag, år 1889 utaf statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet C. von Otter till stationsbefälhafvaren vid flottans station i Stockholm utfärdades ett bref med förståndigande att draga försorg om att till Hans Maj:t Konungens och Hans Kongl. Höghet Kronprinsens hofförvaltning återgäldades belopp å tillhopa kronor 11,951: 68, som statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet ansåg att icke hofförvaltningen, utan staten skulle betala. Ja, sådant der har förekommit förut, men nu börjar det på att höra till dagordningen, att det icke är Kongl. Maj:t i statsrådet, som regerar, utan att det är en eller annan minister, som regerar vid sidan af konstitutionen. Jag förmodar, att hans excellens herr statsministern icke nu för första gången får höra talas om ett bref från statsrådet och chefen för landtförvarsdepartementet af den 22 oktober förlidet år, i hvilket denne Konungens rådgifvare tog sig före att till den icke under honom och för öfrigt icke heller under någon annan statsrådsledamot, utan under Kongl. Maj:t på föredragning af chefen för ecklesiastikdepartementet lydande direktionen för gymnastiska centralinstitutet utfärda en skrivelse, som innehöll på samma gång en temligen tydlig förebräelse — mellan raderna i allt fall — för pligtförsummelse och tillika en anmodan till denna direktion, huru den skulle gå till väga i två uppgifna fall, nemligen en anmodan dels att draga försorg om att tjänstgöringsreglementet för armén bringades till efterlefnad i det hänseendet, att de militära eleverna vid institutet ålades att bära uniform, dels att institutets direktion skulle anmoda någon högre militär att bestämma, i hvilka fall eleverna skulle vara frikallade från att bära uniform, då det för deras gymnastiköfningar vore mindre lämpligt. När man får se en sådan skrivelse, herr talman, gör man sig den frågan, huru det må vara beskaffadt med den persons sinnesförfattning, som är i stånd till att begå en sådan gerning. I slika fall är det således Kongl. Maj:t, som abdikerat till förmån för en ledamot af sitt statsråd, om hvilken jag förklarar, att det är allas vår skyldighet att icke lyda några befallningar från honom, vi må vara civila eller militärer. Det sätt, hvarpå vår grundlag — i min tanke är det, i förbigående sagdt, en af dess allra största förtjenster — har bestämt formerna för regeringsmaktens utöfning här i landet, står, såsom jag redan anmärkt, i det allra närmaste samband med det sätt, hvarpå regeringsformen har ordnat den ministeriella ansvarigheten. Ansvarigheten göres gällande med ledning af granskningen utaf statsrådsprotokollen. Derom upplysa §§ 105, 106 och 107 i vår regeringsform. Endast konstitutionsutskottet kan — och detta endast med ledning af granskningen af statsrådsprotokollen — ställa Konungens rådgifvare till ansvar inför riksrätt. Enligt en häfdvunnen tolkning, som jag visserligen icke anser vara riktig, men som dock är så allmänt antagen, att det icke tjenar till någonting att deremot opponera, är det endast i följd af hemställan från konstitutionsutskottet som en anmälan hos Kongl. Maj:t enligt 107 § regeringsformen kan ega rum. Således, hela utöfningen af rätten att göra ansvar gällande mot Konungens rådgifvare, den är beroende af granskningen af statsrådsprotokollen. Deraf är klart, hvarför grundlagen icke medgifver

*Two interpellation
besvaras.
(Forts.)*

Trä interpellationer besvaras.

någon utöfning af ministeriel magt, sådan som den, hvilken den nuvarande krigsministern tyckes vara hågad tillerkänna sig sjelf snart sagdt dag för dag. Ty den magt han tillerkänt sig, genom att uppträda såsom regerande, den kommer då, i strid mot grundlagstiftarens tydliga mening, att blifva undandragen ansvar, emedan den undandrages den granskning af statsrådsprotokollen, på grund af hvilken allena ansvar kan göras gällande.

Jag ber att i detta sammanhang få erinra om hvad justitieombudsmannen uti sådant afseende yttrar uti sin embetsberättelse för år 1851 till Riksdagen åren 1853 och 1854. "Jag har anmärkt", säger han, "att all den befattning ett statsråd såsom statsdepartementschef har att taga med ett regeringsärende, innan detsamma inför Konungen eller i regeringen föredrages, undgår all laglig kontroll, derest den icke kan komma under pröfning af annan domstol än den, som dömer öfver Konungens rådgifvares förhållande under föredragningen och ärendenas derpå följande behandling. Denna domstol, som är riksätten, eger nemligen ingen behörighet att upptaga andra åtal emot Konungens rådgifvare än dem, som förordnas af rikets ständers konstitutionsutskott, och hvilka ej kunna röra andra åtgärder, än som upptagas eller böra upptagas i statsrådsprotokollerna och egt rum inför Konungen eller hos regeringen. Om således en statsdepartementschef, på sätt jag föreställt mig, någon gång underlåtit att hos Konungen eller regeringen föredraga ett till honom inkommet ärende, hvilket bort der föredragas och genom Konungens eller regeringens beslut anhjelpas, men i stället på egen hand vidtagit deruti någon åtgärd, hvartill han saknat behörighet; om han försummat att i sin expedition låta föra ordentliga diarier, eller i dem hålla fullständiga och sanningsenliga anteckningar öfver målens handläggning"; — denne justitieombudsman var i sanning en profet — "om han uraklätit värden af handlingar, försummat att tillhålla underhafvande tjänstemän till deras skyldigheters fullgörande eller i förmanskapets utöfning emot dem felat o. s. v., så kan ingenting deraf beifras inför riks rätt; och likväl finnes ej heller någon annan domstol, som dermed kan befatta sig."

Jag tänker, herr statsminister, att ni icke skall vara allt för fjerran från min tankegång, då jag säger, att i betraktande af sådana förhållanden beträffande den ansvarighet, som lagstiftaren stadgat i grundlagen, det är af någon vikt att tillse, att de, som af grundlagen icke utrustats med någon regeringsmagt, hvarken sjelfva taga sig sådan på egen hand eller af Kongl. Maj:t i kommandoväg utrustas med en sådan magt, som Kongl. Maj:t enligt grundlagen icke eger befogenhet att åt dem delegera. Detta beträffande denna sak.

Beträffande min sista fråga förklarade hans excellens herr statsministern, att han icke hade någon kännedom om det förhållande, på hvilket jag hänsyftade, och således icke på denna fråga kunde någon ting svara. Om hans excellens icke har någon kännedom om denna sak, hvilken jag mycket tydligt karakteriserat, så måste detta antingen bero deraf, att hans excellens icke derom har tillfrågat statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, eller också, om han tillfrågat honom, utaf honom fått det svar, att han sjelf icke har någon känne-

dom om ämnet. Skulle det senare vara förhållandet, så begriper jag visserligen, att hans excellens kan känna böjelse för att helst — om möjligt och så långt som möjligt — få lita på hvad hans kollega i statsrådet säger.

Men jag skall erinra om några förhållanden, som kunna visa herr statsministern, att han har skäl att betänka sig två gånger, innan han tager ett sådant möjligen honom gifvet, mycket kortfattadt svar för kontant.

Om det vore herr statsministern, som svarade mig: jag känner det område, om hvilket här är fråga; jag känner det i stort och smått, i hvarenda detalj; jag har undersökt detta; jag vet och bekräftar, att någonting sådant, som herr Hedin har uppgifvit, förekommer icke — det skulle då icke ett ögonblick falla mig in att bestrida *upprigtigheten* utaf en sådan förklaring, äfven om jag — i besittning af de papper, jag har här i fickan — skulle nödgas säga: en sak eller, rättare sagdt, många saker hafva undgått herr statsministerns *uppmärksamhet*. Men på hans ord skulle jag icke tvifla.

Deremot är jag berättigad att icke hysa samma uppfattning om dens ord, som till äfventyrs i detta fall har dikterat herr statsministerns svar, nemligen att han icke hade någon kännedom om hvad jag antydt — i fall herr statsministern fått ett sådant svar och tagit det för godt. Det framgår af denna kammarens protokoll, huruledes jag den 5 april 1895 till herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet — den nuvarande — framställde en fråga derom, huruvida det uppdroges åt intendenturtjenstemän att vara mellanhand vid leveranser till kronan. Fyra och en half vecka derefter, den 8 maj 1895, förklarade herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet uttryckligen och eftertryckligen, att någonting sådant icke ifrågakommit; han kunde uppgifva detta på grund af verkställd undersökning. Men sedermera, den 25 januari 1896, visade jag här i kammaren med utdrag ur arméförvaltningens kontraktsbok, att år 1895 under månaderna februari, mars, april, maj, juni och juli — således icke blott före och efter, utan till och med under sjelfva den tid, som varit föremål för den s. k. undersökningen, ett mycket stort antal af kronoleveranser hade blifvit upplåtna åt ett halfjog intendenturtjenstemän. Således: ett naket förnekande utaf den sak, som jag framhållit uti min interpellation — i fall ett sådant har förekommit från statsrådet och chefens för landtförsvarsdepartementet sida — bör icke utaf herr statsministern tagas för godt. Och har herr statsministern icke alls anställt någon undersökning för att utröna det förhållande, som jag påpekat — ja, då betyder, förstås, herr statsministerns svar absolut ingenting.

Jag skall nu emellertid, då herr statsministern har format sitt svar på det sättet, att han ingenting känner om saken och således ingenting vidare kan svara, endast härmed förklara på heder och samvete, att hvad jag uppgifvit är sant och att, om regeringen eller någon dess ledamot skulle vilja bestrida, våga att bestrida, att hvad jag sagt är sant, eller om regeringen eller någon dess ledamot skulle finna sig förnärad utaf hvad jag uppgifvit, det då ju alltid återstår den utväg, som anvisas i 110 § regeringsformen, nemligen att begära kammarens

Två interpellationer besvaras.
(Forts.)

Två interpellationer besvaras.
(Forts.)

tillåtelse att ställa mig under åtal inför rätta, i hvilket fall jag naturligtvis kommer att påkalla vittnesmål utaf personer, som jag nu — kammaren lärer lätt inse af hvilka skäl — icke skall nämna, emedan jag icke vill göra det utan nödtvång. Men derom må hvar och en vara förvissad, att icke kommer jag att stanna vid hvad som här har förefallit: en förklaring från regeringens sida, att den icke har någon kännedom om det, som jag har framhållit i sista punkten af min interpellation.

Jag kan icke underlåta, herr statsminister, att tillägga ett par ord om räckvidden utaf den fråga, som härmed bragts å bane. Bland allt annat är detta äfven en fråga om betydelsen af statsministersemetet. Jag har förut under denna riksdag i en skrift — visserligen anonym, men ingen misstog sig på hvarifrån den kom — påpekat, huruledes upplösningstillståndet inom regeringen har gått längre än, så vidt mig är bekant, under någon föregående tid, då det nu icke utöfvas, vare sig från statsministerns eller från kollegernas sida, någon kritik öfver hvad den enskilde departementschefen gör, då man ser, att propositioner kunna få framkomma till Riksdagen sådana som för lidet år angående försöksmobiliseringen, eller propositionen i år om en ändring i bestämmelserna af år 1877 om arméns pensionering — för att nu icke tala om propositionen angående ändring i värnpliktslagen. Om det finnes någon kontroll, utöfvad från deras sida, för hvilka alla civila begrepp icke äro ett så rent utaf okänt område på den medborgerliga kartan, som de uppenbarligen äro för herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, så skulle regeringen undgå de ingrepp uti dess icke blott för regeringen, utan för landet sjelft önskvärda prestige, som icke kunna undvikas, när sådana missfoster-propositioner komma fram till Riksdagen, tydligen släppta fram utan den minsta granskning, utarbetade på ett håll, der man behöfver sitta under en allvarlig tuktomästare. Från denna synpunkt sedd, blifver denna fråga om kontroll öfver grundlagens iakttagande från de särskilda departementschefernas sida, så att de icke upphäfvat sig till regerande fylkeskonungar med uteslutande af Sveriges konung från det uppdrag, som svenska grundlagen har anförtrott honom — det blir en fråga af högsta vikt. Detta är, om man så vill, den hufvudsynpunkt, under hvilken de detaljer kunna hänföras, på hvilka jag härmed har fäst uppmärksamheten.

Härefter lemnades ordet på begäran å nyo till

Hans excellens herr statsministern Boström, som nu anförde: Herr J. Olsson har med kammarens begifvande till mig framställt tvenne frågor, den första så lydande:

“Har regeringen för afsigt att för innevarande Riksdag framlägga förslag till nedsättning eller suspendering af nu gällande tullsatsen å malen och omalen spanmål?”

Till svar å denna fråga vill jag erinra, att, då Riksdagen så nyligen som den 7 innevarande maj fattat beslut om tullsatserna å malen spanmål, någon anledning ej finnes att för innevarande Riksdag fram-

lägga förslag till nedsättning eller suspendering af nu gällande tullsatsers å spanmål, malen och omalen.

Den andra frågan lyder sålunda:

“Om så icke är fallet, hvilka åtgärder ämnar regeringen vidtaga för att möta en stegring af mjöl- och brödprisen, som äfven hos oss i en snar framtid kan blifva i hög grad oroväckande?”

Vidkommande denna fråga får jag säga, att noteringarne på framtida leverans af spanmål ej tyda på stigande priser, utan tvärtom på fallande. Skulle dock vissa af interpellanten såsom möjliga förutsatta omständigheter i framtiden inträffa, ser jag mig likväl ej i tillfälle att nu uppgifva, hvilka åtgärder, som då böra vidtagas.

Herr John Olsson yttrade: Jag ber att få tacka hans excellens herr statsministern för den beredvillighet, hvarmed han behagat besvara de af mig framställda frågorna; men jag tror dock, att kammarens majoritet skulle varit tacksam, om det lemnade svaret varit något fullständigare. Jag vill erinra om att redan under den korta tid, som förflutit sedan min interpellation framställdes, spanmåls- och mjölprisen icke obetydligt ytterligare stegrats, och det är sannolikt, att, så länge det nuvarande kriget mellan Spanien och Amerikas förenta stater fortfar, stegringen kommer att fortgå.

Hans excellens anmärkte, att någon anledning ej förefinnes att för innevarande Riksdag framlägga förslag till nedsättning eller suspension af nu gällande tullsatsers å spanmål, enär Riksdagen nyligen fattat beslut i denna fråga. Jag vill deremot erinra, att det beslut, Riksdagen för några dagar sedan fattade, alldeles icke afsåg frågan om spanmåls- och mjöltullarnes nedsättning eller suspenderande, utan endast rörde *proportionen* mellan dessa båda tullar; och den frågan är tydligen en helt annan än den, som berörts i min interpellation. Det hade derfor varit önskligt, att regeringen funnit lämpligt att lemna några fullständigare upplysningar i saken än de gifna. Ty derom borde man väl inom alla läger kunna vara öfverens, att de tullsatsers å spanmål och mjöl, som äsattes då prisen icke voro stort mera än hälften af de nu gällande, icke under nuvarande förhållanden kunna ega något fog för sig.

§ 7.

Justerades protokollutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,54 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.

Söndagen den 15 maj.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

Herr vice talmannen ledde under detta sammanträde kammarens förhandlingar.

§ 1.

Justerades det i kammarens sammanträde den 8 dennes förda protokoll.

§ 2.

Anmäldes och godkändes
dels Riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:
n:o 44, om upphörande af giltigheten af visst förbehåll vid skatteköp af s. k. rekognitionshemman m. m.;
n:o 45, angående ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884 m. m.;
n:o 46, angående ändring i vissa delar af giftermålsbalken m. m.;
n:o 47, angående vissa bestämmelser rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge;
n:o 48, angående utbetalning af anslag till riksdags- och revisionskostnader m. m.;
n:o 49, angående bankovinsten;
n:o 50, rörande förändrade bestämmelser angående aflöning åt ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor m. m.;
n:o 51, angående delning af Hernösands stift m. m.;
n:o 52, angående upprättade reglementen för riksbankens styrelse och förvaltning;
n:o 53, angående ändring af bestämmelserna rörande rätt till restitution af erlagd tullafgift vid utförsel till Norge af vissa varor;
n:o 54, angående val af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret;
n:o 55, angående ändrad lydelse af §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862;
n:o 56, om de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige m. m.;
n:o 57, angående ändring i vissa delar af gällande strafflagsstiftning;
n:o 58, angående tillägg till förordningen om offentlighet vid underdomstolarne;
n:o 59, angående skyddskoppypningen i riket;
n:o 60, angående tillägg till förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862;

- n:o 61, angående särskilda bestämmelser om vissa aktiebolag, som drifva lånerörelse;
- n:o 62, angående försäkring för beredande af pension eller lifränta;
- n:o 63, angående kreditivsummorna;
- n:o 64, angående åtskilliga på grund af § 89 regeringsformen väckta frågor;
- n:o 65, angående disposition af besparingarna å hufvudtitlarna;
- n:o 66, angående odlingslånefonden;
- n:o 67, angående godtgörelse till jernvägsstyrelsen för af densamma förskottsvis utgifven expropriationsersättning;
- n:o 68, angående anslag till en statsbana från Gellivare till riksgränsen;
- n:o 69, angående lån till fullbordande af Vadstena klosterkyrkas restaurering;
- n:o 70, angående statsregleringen;
- n:o 71, angående beräkningen af riksgäldskontorets utgifter och inkomster;
- n:o 72, angående beviljning af fast egendom samt af inkomst;
- n:o 73, angående beredande af lånemedel till fortsatt utveckling af statens telefonväsende;
- n:o 74, om ändring af bestämmelserna rörande återfallspreskription;
- n:o 75, om ändrad lydelse af 18 § i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning; samt
- n:o 76, i afseende å statsregleringen och rörande de med statsverket gemenskap egande ämnen.

dels ock följande inkomna förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nemligen från:

lagutskottet:

- n:o 146, i anledning af justitieombudsmannens framställning om ändring af bestämmelserna rörande återfallspreskription, och
- n:o 147, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 18 § i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning den 31 oktober 1873;

bevillningsutskottet:

- n:o 148, angående beviljning af fast egendom samt af inkomst; och

statsutskottet:

- n:o 149, angående upprättadt nytt reglemente för riksgäldskontoret; samt
- n:o 150, med ny riksstat.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,47 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.

Måndagen den 16 maj.

Kl. $\frac{1}{2}$ 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 9 i denna månad.

§ 2.

Ordet lemnades här efter till herr vice talmannen Swartling, hvilken yttrade: Herr talman! Mina herrar! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren i enlighet med hvad förut varit vanligt ville besluta att åt representanterna för Stockholms stad samt de öfriga ledamöter af kammaren, som möjligen äro qvar i Stockholm, lemna i uppdrag att justera de kammarens protokoll, som äro ojusterade, då riksdagen avslutas.

Denna hemställan bifölls.

§ 3.

Kammarens ledamöter, som af Kongl. Maj:t blifvit kallade att denna dag efter bevidad gudstjenst infinna sig å rikssalen, der riksdagen komme att avslutas, afgingo nu till Storkyrkan för att åhöra riksdagspredikan. Efter gudstjenstens slut begåfvo sig kammarens ledamöter till rikssalen.

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet uppläste der Kongl. Maj:ts förordnande för hans excellens herr statsministern att å Kongl. Maj:ts vägnar avsluta riksdagen.

Sedan här efter kamrarnes undersåttliga vördnad och välönskningar blifvit af herrar talmän inför konungatronen framförda, samt herr statsrådet och chefen för civildepartementet uppläst riksdagsbeslutet, förklarade hans excellens herr statsministern riksdagen vara avslutad.

Efter det herr talmannen och kammarens ledamöter återkommit till kammarens samlingsrum, tog herr talmannen afsked af kammarens ledamöter med följande ord:

Mina herrar: Icke få och ej heller små hafva de frågor varit, som varit förelagda till behandling under den nu avslutade riksdagen. Att icke alla dessa frågor dervid funnit sin slutliga lösning, bör icke vara egnadt att ingifva hvarken undran eller missmod. Ju allsidigare och grundligare pröfvandet är, innan det afgörande beslutet fattas, desto större är också sannolikheten för att lösningen skall blifva lycklig och komma på det rätta hjulspåret. Vi böra sålunda kunna hoppas, att vårt arbete äfven i detta fall har varit till fosterlandets gagn. Och det är under *den* vissa förhoppningen, som jag nu säger eder, mina herrar, mitt farväl för denna riksdag.

Tillåten mig att deruti inlägga ett varmt och hjertligt tack för de många prof på välvilja och förtroende, som fortfarande kommit mig till del äfven under den nu avslutade riksdagen.

Härpå svarade herr Johansson i Noraskog: Förhandlingarna vid 1898 års lagtima riksmöte äro nu avslutade. Angående de beslut och åtgärder, som derunder blifvit vidtagna, lärer det näppeligen tillkomma oss att afgifva ett slutgiltigt omdöme; ty vi hafva alla mer eller mindre verksamt deltagit i de föreliggande frågorna, och detta deltagande torde stundom hafva preglats af enskilda eller personliga sympatier och intressen. Det blir således framtiden förbehållet att, efter oveldig granskning, häröfver fälla en rättvis dom. Vi vilja emellertid hoppas och tro, att resultaten af denna Riksdags verksamhet skola lända till det älskade fosterlandets sanna bättnad.

Men om vi sálunda anse oss jäfviga att bedöma riksdagsarbetets frukter, torde dock ingen bestrida vår rätt, för att icke säga skyldighet, att till eder, herr greve och landshöfding, uttala vår vördnadsfulla tacksamhet, vår djupa beundran för den aldrig svigtande pligt-trohet, det varma nit och lifliga intresse, hvarmed ni oaktadt eder höga ålder städse följt och ledt våra förhandlingar. För att häråt gifva ett mera varaktigt uttryck är det ock som vi med eder benägna tillåtelse vilja pryda vår samlingsal med eder bild, på det att äfven våra efterkommande skola derom hafva en erinran.

Slutligen tillönska vi eder, herr greve, i denna afskedets stund all möjlig lycka och välgång samt anhålla vördsamt att nu och framgent vara inneslutna i eder välvilliga hågkomst.

Herr talmannen och kammarens ledamöter utbytte härefter afskedshelsningar och åtskildes.

In fidem

E. Nathorst Böss.

Måndagen den 23 maj.

Kl. 2 e. m.

Sedan Andra Kammaren genom beslut den 16 innevarande månad åt representanterna för Stockholms stad samt dem af kammarens öfrige ledamöter, som efter riksdagens afslutande befunno sig qvar i hufvudstaden, uppdragit justeringen af de kammarens protokoll, hvilka vid riksdagens afslutande återstode ojusterade, hade tillkännagifvande om att nämnda justering komme att denna dag kl. 2 e. m. försiggå i kammarens kanslilokal blifvit i hufvudstadens vederbörliga tidningar infördt; och då ärendet nu företogs, tillstädeskommo följande kammarens ledamöter:

Herrar *J. H. G. Fredholm, E. Hammarlund, E. O. V. Wavrinsky, F. Berg, J. A. Fjällbäck, John Olsson, grefve H. E. G. Hamilton, D. Bergström, O. G. Eklund, J. Byström, Hj. Branting, C. Lindhagen, M. F. Nyström, O. Erickson* i Bjersby, *I. Månsson, H. F. A. E. Pantzarhielm, A. V. Ljungman, Folke Andersson, O. H. Ström* och *G. Kronlund*.

Och skulle här antecknas, att herr A. Hedin anmält sig vara af sjukdom hindrad att bevista detta sammanträde.

Protokollen för den 10, 11, 12, 13, 14, 15 och 16 maj upplästes och blefvo af tillstädesvarande herrar ledamöter godkända, hvarefter sammanträdet upplöstes.

In fidem

E. Nathorst Böös.

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1898. Andra Kammaren. N:o 37.

Rättelse.

Sid. 35, rad. 24 uppifrån *står*: Vexjö stift
läs: Visby stift

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1898. Andra Kammaren. N:o 38.

Rättelse.

Sid. 38, rad. 20 nedifrån *står*: prest

läs: prest af främmande trossamfund